

Verbatim records

XIV Riigikogu, II Istungjärk, Täiskogu korraline istung

Tuesday, 12.11.2019, 10:00

Edited

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:02 Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmise" eelnõu (95 OE) esimene lugemine

2. 10:06 Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmise" eelnõu (96 OE) esimene lugemine

3. 11:28 Välis teenistuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (45 SE) esimene lugemine

4. 12:30 Tartu Ülikooli seaduse ja Eesti Haigekassa seaduse muutmise seaduse eelnõu (98 SE) esimene lugemine

5. 12:44 Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse muutmise seaduse eelnõu (99 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

09:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tere hommikust, austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu II istungjärku 8. töonädala teisipäevast istungit. Kõigepealt on võimalus anda üle eelnõusid ja arupärimisi. Vabariigi Valitsuse esindaja proua Heili Tõnisson, palun!

09:00 Valitsuse esindaja Heili Tõnisson

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab tulumaksuseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Martin Helme. Aitäh!

09:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem eelnõude ja arupärimiste üleandmise soovi Riigikogu liikmetel ei ole. Olen juhatuse nimel vastu võtnud ühe eelnõu. Riigikogu juhatus menetleb seda vastavalt kodu- ja töökorra seadusele. Kohaloleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

Kohalolijaks registreeris ennast 88 Riigikogu liiget, puudub 13.

1. 10:02 Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmise" eelnõu (95 OE) esimene lugemine

09:02 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Head kolleegid, tähelepanu! Läheme tänaste päevakorrapunktide juurde. Esimene päevakorrapunkt on väliskomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmise" eelnõu 95 esimene lugemine. Ma palun ettekandjaks väliskomisjoni esimehe Enn Eesmaa. Tuletan Riigikogu liikmetele meelde, et igal Riigikogu liikmel on võimalus esitada ettekandjale üks suuline küsimus ja läbirääkimistel saavad osaleda ainult fraktsioonide esindajad. Palun!

09:02 Enn Eesmaa

Austatud kolleegid! Väliskomisjon esitas selle eelnõu 16. oktoobril. See eelnõu näeb ette nimetada Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni asendusliikmeks Vilja Toomast. Riigikogu juhatuse määratud muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 31. oktoobril muudatusettepanekuid ei esitatud. Väliskomisjon tegi järgmised menetluslikud otsused: teha Riigikogu juhatusele ettepanek võtta eelnõu 95 Riigikogu täiskogu teisipäeva, 12. novembri istungi päevakorda ja viia läbi eelnõu lõpphääletus. Väliskomisjoni ettekandja eelnõu esimesel lugemisel on teie ees.

09:03 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud ettekandja! Teile küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soovi pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole. Me saame minna lõpphääletuse juurde.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele väliskomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmine" eelnõu 95. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt hääletas 86 Riigikogu liiget, vastuolijaid ja erapooletuid ei ole. Eelnõu on otsusena vastu võetud.

2. 10:06 Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmine" eelnõu (96 OE) esimene lugemine

09:06 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tänane teine päevakorrapunkt on väliskomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmine" eelnõu 96 esimene lugemine. Palun ettekandjaks väliskomisjoni esimehe Enn Eesmaa.

09:06 Enn Eesmaa

Austatud kolleegid! Väliskomisjon esitas antud eelnõu 16. oktoobril. Eelnõu näeb ette arvata delegatsiooni koosseisust välja delegatsiooni liige Jaak Madison ja nimetada delegatsiooni liikmeks Urmas Reitelmann. Riigikogu juhatuse määratud muudatusettepanekute esitamise tähtaeg oli 31. oktoober, muudatusettepanekuid ei esitatud. Väliskomisjon tegi järgmised menetluslikud otsused: teha Riigikogu juhatusele ettepanek võtta eelnõu 96 Riigikogu täiskogu teisipäeva, 21. novembri päevakorda ja viia läbi eelnõu lõpphääletus. Väliskomisjoni ettekandja eelnõu esimesel lugemisel on komisjoni esimees Enn Eesmaa.

Niipalju veel, et juhul, kui te toetate seda otsust, siis oleks ENPA Eesti delegatsiooni koosseis pärast otsuse vastuvõtmist järgmine: delegatsiooni juht on Maria Jufereva-Skuratovski, liikmed on Eerik-Niiles Kross ja Urmas Reitelmann ning asendusliikmed on Raivo Tamm, Indrek Saar ja äsja toetust leidnud Vilja Toomast.

09:08 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud ettekandja! Teile on küsimusi. Jürgen Ligi, palun!

09:08 Jürgen Ligi

Aitäh! Härra Eesmaa! Selle vahetuse võiks selle poolest teha küll, et retoorika kindlasti kehvemaks ei lähe, aga see institutsioon tegeleb ju inimõiguste kaitsega. Häda on selles, et uus liige on eelkõige silma paistnud inimvihkajalikkusega ja inimõiguste riivamisega. Kas see kuidagi komisjonis jutuks tuli, et äkki selle inimese sõnumi sisu ei ole päris see, mida selles organisatsioonis oodatakse?

09:08 Enn Eesmaa

Hea kolleeg! Sul on kindlasti suuresti õigus. Euroopa Nõukogu põhiülesannete hulka kuulub tõepoolest see, mida sina nimetasid, kuid lisaks on tal ka pluralistliku demokraatia kaitsmise kohustus. Ma arvan, et see inimene, kelle üle me praegu aru peame, on musternäide selle kohta, mida me tegelikult peaksime kaitsma. Selles organisatsioonis ei pea olema kõik tulihingelised selle organisatsiooni pooldajad, oluline

on pluralistlik lähenemine ja mõttekas mõttevahetus, loomulikult on iseasi see, millise retoorikaga seda tehakse. Nii et ma olen, Jürgen, sinuga osaliselt nõus, aga selles mõttes pidasin vajalikuks sind täiendada.

Mis aga puudutab seda, kas me seda teemat arutasime, siis harvanähtavalt pikalt. Tavaliselt teeb väliskomisjon oma sellised otsused konsensuslikult, ilma väga pika nõupidamiseta, arvestades seda, et kõigil fraktsioonidel on õigus ja kohustus esitada oma kandidaadid nendesse delegatsioonidesse. Meie komisjonil on õigus ja ka kohustus need kandidaadid kas kinnitada, heaks kiita, ja siia suurde saali otsustamiseks tuua või neid arutada. Meie arutasime konkreetset Urmas Reitelmanni küsimust nii 7. oktoobril kui ka 10. oktoobril. Urmas Reitelmann käis küsimustele vastamas ja esitas ka oma arvamuse oma tulevase töö kohta ENPA-s. Me lõppkokkuvõttes hääletasime ja napi häälteenamusega toetas väliskomisjon Urmas Reitelmanni kandidatuuri.

09:10 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Valdo Randpere, palun!

09:11 Valdo Randpere

Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Ma olen iseenesest, Enn, nõus kõigega, mis sa ütlesid, et fraktsioonidel on kohustused ja õigused. Aga peale seda komisjoni istungit ja hääletamist tekkis mul nagu must südametunnistus või ebakindlus, et ega me äkki Urmasele liiga ei tee. Mina kuulasin pärast Kuku Raadiost intervjuud, kus Urmas ütles, et ENPA on üks mõttetu jututuba, ja siis tuli mulle järsku pähe mõte, et äkki me sunnime või fraktsioon sunnib teda minema kohta, kuhu ta tegelikult ei tahagi minna ja mis ongi tema arvates mõttetu jututuba. Mis arusaam sinul sellest on? Kas sul ei tekkinud sellist muljet, et äkki me teemegi Urmasele liiga?

09:11 Enn Eesmaa

Osaliselt ma vastasin sinu küsimusele juba Jürgen Ligi küsimusele vastates. Me arutasime seda. Ka mina rääkisin Urmas Reitelmanniga nelja silma all. Minu esimene küsimus talle oli: "Kas sa, Urmas, tahad saada ENPA liikmeks?" Tema vastus oli: "Jaa." Sealt edasi tuli veel mitmeid teisi küsimusi. Mis aga puutub sellesse, et kui ta läheb ENPA delegatsiooni liikmena – kusjuures mitte selle delegatsiooni juhina – nendele istungitele ja kui ta mõnes oma intervjuus (mida ma, tõsi küll, ise ei ole kuulnud) on öelnud, et nendes diskussioonides ei ole väga palju mõttekust, siis mina tahaks loota, et Urmas Reitelmanni kaasabil tuleb mõttekust nendesse diskussioonidesse juurde. Meie delegatsioonis on kolm liiget ja kolm asendusliiget, kokku on assamblees 630 liiget. Kui palju ühe delegatsiooni ühe liikme arvamus võib kogu assamblee tööd edendada, pidurdada või takistada, see on omaette küsimus.

09:13 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jevgeni Ossinovski, palun!

09:13 Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Hea Enn! Vastuses Jürgen Ligile kasutasid sa selle väga halva otsuse viigilehena pluralismi. Vastuses Jürgenile ütlesid kuidagi nii, et see on eeskätt see asi, mida me peaksime kaitsma. Need Reitelmanni väljaütlemised minu hinnangul – ja ma arvan, et ka sinu hinnangul – tegelikult tänapäeva euroopalikus ühiskonnas kuidagi aktsepteeritavad ei ole. Ma annan sellest tulenevalt sulle siiski võimaluse ennast korrigeerida. Ega sa ometi ei arva, et inimeste solvamine ja alandamine grupikuuluvuse alusel ning rassism on seda tüüpi seisukohad ja mõttemallid, mida me eeskätt kaitsma peaksime?

09:14 Enn Eesmaa

See ei ole imelik, see on sümptomaatiline, et ma olen suures osas tänaste küsijatega nõus. Mis puudutab pluralismi kaitsmist, siis ma rõhutasin, et Euroopa Nõukogu põhiülesannete hulka kuulub pluralistliku demokraatia kaitsmine kõigis selle avaldustes, ennekõike muidugi nendel istungjärgudel, kuhu meie delegatsioon läheb. Kusjuures ka kõik asendusliikmed on teretulnud nendele istungitele, kuid meil on kolm häält, nii et kolm inimest saavad hääletada. Mis puudutab retoorikat ja sõnavalikut, siis ma ei ütle, mida mina sellest asjast arvan, kuigi ma olen ka selleks valmis. Ma vastan Urmas

Reitelmanni sõnadega, kes käis meie istungil ja kellega ma rääkisin, nagu juba mainisin, ka nelja silma all. Ta kahetses oma väga reljeefset väljenduslaadi mitmes intervjuus ja lausungis ning seletas ka, millest see oli tingitud. Ta ütles nendel kohtumistel nõnda, nagu vanasti ikka öeldi, et ta enam nii ei tee.

09:15 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Marko Mihkelson, palun!

09:15 Marko Mihkelson

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud komisjoni esimees! Olin mõneti üllatunud, et kui sa pidasid ettekannet nii olulisel teemal, mis on ju ka avalikkuses tähelepanu tekitanud, siis sa ei suvatsenud kirjeldada seda, mis komisjoni istungitel toimus. Kui sa saad, siis palun tee seda ja ava ka seda, kes hääletasid selle otsuse poolt ja vastu.

Aga sa eelmisele küsimusele vastates ütlesid, et sa oled ka isiklikult valmis ikkagi lõpuks ütleva, miks sina toetad seda otsust, mis tegelikult riivab meie välispoliitika üht põhialust ehk välispoliitika väärtuspõhisust. Väga raske on pärast selliseid otsuseid, nagu komisjon tegi, rääkida sellest, et me hoiame kokku ja seisame just nimelt nende väärtuspõhiste põhimõtete taga. Ütle, mis sundis ikkagi sind lõpuks muutma oma otsust Reitelmanni suhtes, olgugi et avalikkuse ees ta ju tegelikult oma sõnade eest ei ole vabandust palunud.

09:16 Enn Eesmaa

Ka selle vabanduse kohta on ju mitmeid hilisemaid kommentaare ja lausungeid olnud. Mis puudutab minu lähtepunkti, siis ma tahan öelda niipalju, et see koosneb õige mitmest osast. Üks on kindlasti isiklik otsus, milles on suur osa ka lootusel tuleviku suhtes. Teine osa, hoomatav osa on kindlasti solidaarsus koalitsioonipartneri otsusega. Kui oli meie esimene arupidamine 7. oktoobril ja ma nägin, milline on üldine mõtete kulg, siis ma ütlesin – ilmselt on komisjoni liikmed minuga nõus, kui ma ütlen, et ma ei ole kordagi püüdnud mõjutada komisjoni liikmeid teatud otsuse suunas – EKRE fraktsiooni esimehele ainult seda, et meil oli üsna tuline arutelu, ja ma tegin ettepaneku veel kord kaaluda fraktsiooni otsust, lisades, et loomulikult ei ole mina see inimene, kes püüab seda otsust mõjutada. EKRE, ma loodan, fraktsioonis seda küsimust arutas, ja nad jäid selle kandidaadi juurde.

Mis puudutab meie arupidamisi, siis sul on õigus, need olid väga põhjalikud. Hääletustulemus oli 7 : 6. Veel kord: mina ei läinud seda teed, et püüda mõjutada komisjoni liikmeid ühes või teises suunas hääletama. Vähe sellest, koalitsioonikaaslaste küsimustele selle lõpptulemuse kohta ütlesin ma, et mina lähen seda teed, et ma suhtlen komisjoni liikmetega, mitte neid mõjutades, vaid selgitades nende positsiooni. Konkreetsemalt, nimesid nimetamata võin öelda, et üks opositsiooni esindaja meie komisjonis ütles ka nendel nõupidamistel, et tema arvates ei ole päris meie ülesanne väga põhjalikult arutleda fraktsioonide ettepanekute üle. Ta andis mitmeti mõista, et ta kavatseb hääletada mitte selle otsuse vastu. Üks koalitsiooni liige oli üsna lähedal arvamusele, et ta ei ole kindel, kas ta saab seda otsust toetada. Ma rääkisin mõlema liikmega ja olin üsna kindel selles, et see otsus, mida EKRE fraktsioon ja ka koalitsioon ootas, saab meie komisjonis toetuse. Kuid meie fraktsiooni ja ka koalitsiooni kollektiivne mõistus ja ettenägelikkus nägid ette seda, mida mina väga täpselt ette ei näinud: üks meie komisjoni liige sellel hetkel, kui me lõpliku otsuse tegime, lihtsalt puudus komisjoni istungilt ja tema asemel, vabameelselt hääletaja asemel, oli asendusliige, kes käitus kõigiti opositsiooni liikme ülesannete vääriliselt. Nii et see vahetus või õigemini lisa, mis toodi uue liikme puhul väliskomisjoni, oli n-ö suhteliselt viimase hetke otsus, kuid igati legitiimne, sest muidu ei oleks ju Riigikogu juhatus seda ettepanekut kinnitanud. Selline oli seis.

Me arutasime seda teemat 7. ja 10. oktoobril ning Urmas Reitelmänn vastas küsimustele ja seletas. Niipalju veel, tõepoolest, et 10. oktoobri istungil tehti ettepanek – ma seda ei takistanud, vaid me panime selle hääletusele –, et me tooksime saali kaks otsuse eelnõu ühe ja sama delegatsiooni kohta. Kuna Vilja Toomasti kandidatuur ei tekitanud probleemi, siis otsustasime selle tuua saali eraldi. Urmas Reitelmänni kandidatuur tekitas arupidamist, mitmeid küsimusi ja seisukohavõtte ning ka see läks saali eraldi. Lõppkokkuvõttes, nagu ma ütlesin, hääletage 7 : 6 leidis see otsust kinnitust. Selle edaspidine saatus on, head kolleegid, teie käes. Ees seisavad veel fraktsioonide liikmete sõnavõtted. Saalis viibiv Urmas Reitelmänn on kindlasti võimeline sõna võtma ja juhul, kui ta tahab, saab ta repliigi korras või koguni EKRE fraktsiooni nimel sõna võtta, et ka suures saalis oma arvamust väljendada.

09:22 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kas protseduuriline küsimus, härra Randpere? Palun mikrofoni härra Randperele!

09:22 Valdo Randpere

Loomulikult protseduuriline! Marko Mihkelson küsis, kas saaks teada, kes kuidas hääletas ja kes mida ütles. Enn vastas sellele mingite anonüümsete kommentaaridega, et põhimõtteliselt üks oli opositsioonist ja üks koalitsioonist. Kas tohiks küsida, on eesistujal mingi seisukoht selles suhtes, et kui küsitakse nimesid ja vastatakse anonüümselt, kas siis on ikka protseduureegleid järgitud?

09:23 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Igati on protseduure järgitud, ma võin teid rahustada. Ettekandja vastab oma parimate teadmiste alusel, tal on olemas materjalid toimunud koosolekute kohta. Nii et kõik on Riigikogu kodu- ja töökorra seadusega kooskõlas, me võime rahulikult edasi minna. Urmas Espenberg, palun!

09:23 Urmas Espenberg

Hea juhataja! Hea Enn! Ma ei kahtle üldse selles, et Urmas Reitelmann on väga sobiv ja väärikas kandidaat sellele kohale. Ta on Eesti patrioot ja on olnud pikaajaline Kaitseliidu kommunikatsioonijuht, kes kindlasti hakkab ENPA-s väärilt Eesti huvide eest seisma. Aga kuidas sulle tundub, kas selliste vasakliberaalide siltide kleepimine, nagu rassism, inimeste vihkamine, fašism jne, mis lüüakse inimesele otsaette, ei ole natuke üle pingutatud või ülemäära emotsionaalne? Äkki saab tööprotsessis kõik korda?

09:24 Enn Eesmaa

Lugupeetud Urmas! Ka mina kuulun liberaalide hulka. Kas ma olen vasakliberaal, selle üle võiks veel aru pidada. Siltide kleepimine – mina kuulun kindlasti nende hulka, kes seda ei toeta. Samas olen ma esimene, kes saab aru, et kui mõned lausungid lähevad n-ö üle völli, siis see toob kaasa vastulausungid ja reaktsiooni, mis on demokraatlikus vabas ühiskonnas ju täiesti selge. Lõppkokkuvõttes, antud küsimuses teeme me üheskoos otsuse mõne minuti pärast. Mis puudutab valijate usaldust ja valijate lõplikku otsust – mis on ju kõige olulisem, arvestades tulevikku –, siis nende otsus kujuneb kindlasti väga mitmete allikate põhjal.

09:25 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Taavi Rõivas, palun!

09:25 Taavi Rõivas

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! No kui keegi kasutab teiste inimeste kohta väljendit "tavaline inimrämps" või "parasiteerivad tiblud", siis ma ei usu, et selle kohta "rassism" ütlemine oleks sildistamine. Sildistamine oli ikkagi see, mis sellele eelnes. Aga mitte selle kohta ei tahtnud ma küsida. Minu küsimust ajendas see, kui sa ütlesid, et pole kindel, kui palju ühest konkreetsest inimesest sõltub. Ma leian, et väga palju sõltub sellest inimesest, sellest, kes ta siis on, kas tema hääle saab kuuldavaks, kas tema mõju on suur. Me kõik teame näiteks Tatjana Ždanokat, aga see ei ole kindlasti mitte positiivne kuulsus. Seetõttu ma küsin, kas teie väliskomisjoni juhina, hea Enn Eesmaa, olete kindel, et just selline delegatsioon sellise juhiga esindab Eestit parimal võimalikul viisil, ja kas te olete kindel, et ENPA ei ole mõtetu jututuba, nii nagu ütles Urmas Reitelmann 10. oktoobril.

09:26 Enn Eesmaa

Mõni prominentne mees on viimasel ajal öelnud üsna sandisti isegi NATO kohta, ometi ei tee me sellest väga kaugeleulatuvaid järeldusi. Mis puudutab seda, kas üks inimene suudab mõjutada, siis loomulikult on see nii. Kuid see ei ole ka mustvalge. Pealegi, mina lähtun sellest, mida Urmas Reitelmann ütles väliskomisjoni istungil ja ütles ka mulle, et tema kavatseb ENPA-s tööd tehes järgida ja tunnustada Eesti välispoliitilist joont ning olla n-ö meeskonnamängija. Nagu ma ütlesin, meil on ju kolm delegatsiooni liiget ja kolm asendusliiget. Juhul kui minu kolleeg – aastatepikkune kolleeg mitmest eluvaldkonnast – seda mulle ütleb, siis minu esimene reaktsioon ei ole mitte kahtlus, vaid ma usaldan seda juttu. Kui tulevikus seda usaldust mingil moel kuritarvitatakse, siis on ju olemas võimalused ja hoovad teha korrektiive ka delegatsiooni koosseisus.

09:28 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun protseduuriline küsimus!

09:28 Peeter Ernits

Ma toetasin Reformierakonna liiget Vilja Toomastit ja praegu ma näen, et head kolleegid reformierakondlased tahavad meie fraktsiooni esindajat mitte toetada. Minu protseduuriline küsimus on, kas on võimalik oma hääle Vilja Toomasti toetuse tagant ära võtta.

09:28 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! See on tõepoolest protseduuriline küsimus, aga sellist võimalust kodu- ja töökord ette ei näe. Kui te olete hääletanud, siis te olete hääletanud, oma otsuse langetanud ja seda tagasi võtta enam ei saa. Jürgen Ligi, palun protseduuriline küsimus!

09:28 Jürgen Ligi

Aitäh, härra juhataja! Kas kodukord näeb ette ka vorstikauplemise reegleid, mida kolleeg praegu mainis? Kas midagi sellist on võimalik kodukorrast välja lugeda?

09:29 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Ei ole, sellist protseduuri kodukord ette ei näe. Läheme edasi. Jüri Jaanson, palun!

09:29 Jüri Jaanson

Aitäh! Austatud ettekandja! Ma uuriks natukene Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee tööd. Mitte küll selle mõttekust või mõttetust, aga kindlasti seda, et töö käigus tekib Eesti delegatsiooni liikmetel mitmesugust informatsiooni ja väga kasulikku informatsiooni ning nad peaksid seda informatsiooni jagama ka ühiskonnaga. Nüüd on selline olukord, et praegu diskussiooni all olev liikmekandidaat on väga reljeefsel viisil väljendanud, et teatud osa ajakirjandusest ei või temaga suhelda. Ma küsin, kas delegatsiooni liikmed on kohustatud saadud informatsiooni ka ühiskonnaga jagama ja kuidas siis on võimalik, et delegatsiooni liikmeks saab või saaks kandidaat, kes ei ole valmis seda informatsiooni jagama ega ole valmis ajakirjandusega suhtlema ega suhtle.

09:30 Enn Eesmaa

ENPA on selline organisatsioon, millega minul on väga isiklik suhe. Ma olin Eesti Televisiooni korrespondent ja reporter 14. mail 1993, kui Eestist sai Euroopa Nõukogu liikmesriik. Ma tegin Eesti Televisiooni sellel päeval pooletunnise saate. Küsitlesin tollaseid Eesti esindajaid seal, tegin suhteliselt pika intervjuu ka tollase ENPA ja Euroopa Nõukogu presidendi Catherine Lalumière'iga. Nii et ma olen algusest peale olnud nende tegemistega kursis. Mis puudutab töökorraldust ja suhtlemist ajakirjanikega, siis meil on ju praktiliselt võimatu ette öelda, mida üks või teine delegatsiooni liige või ka asendusliige ajakirjanikele ütleb. Ma tulen tagasi selle vastuse juurde, kus ma tsiteerisin Urmas Reitelmanni, kes on öelnud, et ta kindlasti tahab mängida meeskonnamängu. Ehk kui meie positsioonid on teada, meie otsus on teada, siis ta oma sõna ja lubaduse kohaselt ei hakka teistlaadi kommentaare andma. Seda, kuidas kõik saab olema, näitab muidugi aeg, kuid selline oli lubadus. Mina kuulun nende hulka, kes nii mõnigi kord on nõus andma inimesele veel ühe võimaluse.

09:32 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, protseduuriline küsimus, palun!

09:32 Peeter Ernits

Hea juhataja! Kolleeg Ligi rääkis siin vorstikauplemisest ja minu küsimus on: kas on hea tava nimetada oma fraktsioonikaaslasest naisterahvast vorstiks?

09:32 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Head kolleegid, me läheme protseduurikast väga kaugele. Keskendume päevakorrale ja antud päevakorrapunktile! Mul on ettepanek, et läheme edasi. Jaak Juske, palun!

09:32 Jaak Juske

Austet istungi juhataja! Hea ettekandja! Mind ei huvita vorst, mul on väga konkreetne küsimus. Kas te olete minuga nõus, et selle assamblee liikmeks, mille ülesanne on kaitsta demokraatlikke väärtusi, ei tohiks olla inimene, kes ei austa demokraatlikke väärtusi?

09:33 Enn Eesmaa

Loomulikult! Loomulikult on see Euroopa Nõukogu ja loomulikult ka parlamentaarse assamblee üks põhiülesandeid. Lisaks sellele on loomulikult veel soov arendada poliitilist partnerlust Euroopa uute demokraatlike riikidega. Neid põhimõtteid on teisigi.

Selle küsimuse taustana näen ma arvamust, et konkreetset Urmas Reitelmann ei ole see inimene, kes neid väärtusi on nõus kaitsma ja vastavalt esinema. Mina saan vastata, kasutades mitte oma sõnu, vaid Urmas Reitelmanni kinnitust, et ta töötab lähtuvalt Eesti välispoliitilisest kursist ja ka nendest otsustest, mida Eesti delegatsioon enne istungjärke vastu võtab. See on minu vastus. Aga põhimõtteliselt olen ma sinuga nõus. Sellel inimesel, kes aktiivselt midagi sellist propageerib või oma intervjuudes ja lausungites ütleb midagi sellist, mida saab käsitleda niimoodi, nagu sina seda ütlesid, ei ole kahtlemata seal päris õige koht. Kuid tuletan veel kord meelde: need reljeefsed lausungid, mida Urmas Reitelmann on oma eelmiste aastate intervjuudes öelnud, ei ole päris adekvaatsed tänase otsuse mõjutamiseks. Me peame rohkem lähtuma sellest, milline on tema positsioon praegu, võib-olla isegi täna sel päeval, siin sellel istungil. Nagu ma korra olen juba öelnud, teil on täiesti olemas võimalus kuulata Urmas Reitelmanni. Minu ülesanne ei ole olla Urmas Reitelmanni kaitsja ega süüdistaja, mina esindan väliskomisjoni.

09:35 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Hanno Pevkur, palun!

09:35 Hanno Pevkur

Aitäh! Hea Enn! 26. oktoobril kirjutas Yana Toom: "Lisaks kavatseb Urmas Reitelmann süsteemi seestpoolt õhnestada. Sõidab Reitelmann Strasbourgi, avab oma suu ... Meenub mulle see peale vene anekdoodist kaubitseja Varvara Morozova, kelle poeg Arseni poolt ehitatud omapärane maja lõi Moskvast laineid ja kui vanadaam lõpuks seda vaatama tuli, siis lajatas: "Enne teadsin ainult mina, et sa loll oled, nüüd teab seda terve Moskva!" Ehk siis – et olete ksenofoobid ja natsid, oleme me ka varem kuulnud, nüüd aga tundub see kuidagi eriti usutav ... Kui aga esimese autasu andsid Reitelmannile tema veendumusi jagavad valijad, siis teise võib ta saada nendelt, kes tema veendumusi ei jaga, küll aga juhitud valitsusk koalitsiooni konsensuse põhimõttest. Asjata. Ma ütlen "asjata", kuigi ei pea end mingisuguseks moraalseks majakaks, kaugel sellest. Ma vaid leian, et minu kui poliitiku poolt alla neelatud solvangu ei pea tekitama iiveldust minu valijatel. Loodetavasti on selline mõttekäik arusaadav ka mõnede neist, kes nagu peaksid Reitelmanni poolt hääletama parteidistsipliinist tulenevalt. Koalitsiooni säilitamine on kahtlemata tähtis. Kuid kes ütles, et see on tähtsam kui vääriskuse säilitamine?" Kas sa nõustud Yanaga?

09:36 Enn Eesmaa

Kõigepealt aitäh sulle, Hanno, et sa selle tsitaadi esile tõid! Ma tunnistan, et mina ei ole seda teksti lugenud. Ma jälgin kõigi oma erakonnakaaslaste käekäiku, niipalju kui see on võimalik. Yana Toom kindlasti kuulub ju meie erakonna eliiti, aga konkreetset seda lausungit või seda postitust ei ole ma näinud. Yanal on täielik õigus oma arvamusele. Hakata seda nüüd analüüsima ja tuua välja, milline on minu arvamus selle arvamuse suhtes – ma arvan, et see ei ole õige aeg ega koht. Suuresti on Yanal kindlasti õigus.

09:37 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kaja Kallas, palun!

09:37 Kaja Kallas

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud väliskomisjoni esimees! Minul oli ka võimalus osaleda sellel väliskomisjoni istungil. Te alustasite seda istungit tõdemusega, isegi võiks öelda, et vabandusega, et väliskomisjoni on juurde määratud seitsmes liige. Enne oli tasakaal 6 : 6. Selleks et seda olukorda

lahendada, te ütlesite nii, et see ei olnud teie soov, teie seda taotlust ei esitanud, et sinna uus liige tekiks, aga "see inimene on mulle määratud kõrgemalt poolt". Võib-olla te stenogrammi huvides mainite ära, kes on see kõrgem pool, kes teile siis selle komisjoni liikme ülevalt määras.

09:37 Enn Eesmaa

Osaliselt ma sellele küsimusele, Kaja, kindlasti juba vastasin. Ma lähtusin sellest, et me saaksime kogu selle nimekirja, kuhu kuuluvad nii Urmas Reitelmann kui ka Vilja Toomast, kinnitada konsensuslikult. Üsna kiiresti tuli välja, et see ei ole võimalik. Demokraatlikul asjaajamisel tuleb arvestada kõigega. Asi läheks hulluks siis, kui konkreetset komisjoni esimees hakkaks peale suruma oma arvamust, takistaks vaba mõttevahetust jne. Tõepoolest, nagu ma ütlesin, ma olin kindel, et me saame selle küsimuse ja ka probleemi – sest see selgus üsna varsti, et see on probleem – lahendada pisut teistmoodi, n-ö diplomaatilisel teel, läbirääkimiste teel, mida ma enne kirjeldasin. Aga veel kord, nii fraktsiooni kui ka koalitsiooni pilk oli kaugemale ulatuv, nad nägid ette ka seda, mida mina tõepoolest ette ei näinud, et need inimesed, kellega mul olid olnud läbirääkimised, sellel istungil ei osale. Tulid teised, asendusliikmed, kes ei olnud seotud sellega ..., mitte lubadusega, vaid kinnitusega, et nad ei pea sellist hääletust nii väga tähtsaks.

See on see taust. Mina lähtusin jah sellest, et me saame omavahel nende asjadega hakkama. Aga selles mõttes kõrgemal seisvad jõud on antud juhul kollektiivne mõistus, mis on fraktsioonis ja koalitsioonis. Kaja, sulle peaks see olema ju väga tuttav lähenemine.

09:40 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urmas Kruuse, palun!

09:40 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Väga auväärt ettekandja! Kui te esimeses vastuses Jürgen Ligile viitasite pluralismile ja vajadusele seda Euroopas tervikuna kaitsta, siis jäi mulle natukene arusaamatuks, mis roll on selles Urmas Reitelmannil. Kas meil on vaja kaitsta pluralismi või on meil vaja kaitsta Urmas Reitelmanni pluralismi eest? Ma üritan aru saada, kas siin on tegemist kasvatuspedagoogilise katsega, et me peaksime selleks, et inimesed muutuksid, nad teadlikult panema sellisesse olukorda, kuhu nad oma eelneva retoorika, väljaütlemiste ja hoiakute tõttu päriselt ei peaks sobima. Minu küsimus on see: kui me saadame välja delegatsioone, mis esindavad tervet meie riiki, siis kas see ei ole natuke vale koht selliseks pedagoogiliseks kasvatusel?

09:41 Enn Eesmaa

Vastates Jürgen Ligi küsimusele, ma rõhutasin, et Euroopa Nõukogu peaaegu kõige olulisem eesmärk ja tööprintsip on tõepoolest kaitsta pluralistlikku demokraatiat ja inimõigusi. Seda meelde tuletades ei viidanud ma otseselt sellele, et Urmas Reitelmann peaks olema see, kes läheb ENPA-sse neid asju kaitsma nii, nagu väga paljud ka selle saali inimesed otseselt arvavad. Minu viide oli pigem selles suunas, et pluralistliku demokraatia kaitsmine peaks tähendama ka seda, et ENPA-s ei ole mitte ainult kõik täpselt ühtemoodi mõtlevad inimesed, et ka seal on võimalus tööst osa võtta nendel inimestel, kes näevad mõningaid asju teistmoodi. See oli minu viide.

Mis puudutab sellist pedagoogilist või, ütleme, õpetuslikku või katselist lähenemist, siis ma arvan, et inimene, kes on küpses keskeas, on juba välja kujunenud ja ta võib ka oma arvamusi muuta, ennekõike, ma loodan, näiteks retoorika asjus. Aga põhiline, millest mina lähtun, on see, et välisdelegatsioonide moodustamine ja sinna liikmekandidaatide esitamine on fraktsioonide õigus. Nendele aastatele – ma olen 16 aastat olnud Riigikogu liige ja olen põhiliselt olnud väliskomisjonis – tagasi mõeldes võin öelda, et kõik need delegatsioonide liikmed, keda fraktsioonid on esitanud, ei ole võib-olla ka minu hinges sajaprotsendilist poolehoidu leidnud. Kuid ka siis olen ma lähtunud sellest, et see on fraktsiooni seisukoht, fraktsioonil on õigus seda või teist inimest esitada ja meil on õigus seda aktsepteerida või mitte. Aga põhialus on, et kui nad meie nõudel peaksid kindlasti leidma mõne teise inimese, siis see oleks oma soovi ja tahte pealesurumine. Me saame demokraatlikult, antud juhul nii väliskomisjonis kui ka siin suures saalis, näidata oma arvamust ja suhtumist sellesse inimesse. Nüüd on see lahendus tehtud veel eriti reljeefseks. Tavaliselt me ju kinnitame kogu delegatsiooni koosseisu ühe hääletusega, nüüd on meil kaks hääletust, millest üks on juba seljataga ja teine seisab ees. Kaugemale, ma usun, ei ole enam mõistlik minna. Ma tuletan meelde, et ma rääkisin EKRE fraktsiooni esimehega ja ütlesin ainult

seda, et arvestades neid mõtteid ja temperatuuri väliskomisjonis, võiks korra veel mõelda kandidaadi üle, aga mitte ühegi sõnaga ei maininud ma seda, et leidke uus inimene või et see, kelle te olete seni esitanud, meile ei sobi. See ei läheks mitte.

09:44 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Annely Akkermann, palun!

09:44 Annely Akkermann

Suur tänu, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Siin on praegu debatt muutunud kergelt nagu usuküsimuseks: üks osa saali usub, et härra Reitelmanni väärtuskaala liigub nagu tuulelipp ühest servast teise, 180 kraadi, teine pool ei usu. Ma jätkan aga siiski Marko Mihkelsoni küsimust. Teil on kindlasti käepärast 10. kuupäeva protokollid. Kas te palun saaksite ette lugeda nimesid, kes hääletasid Reitelmanni poolt ja kes vastu?

09:45 Enn Eesmaa

Jaa, üks hetk. Materjali on palju. (Lehitseb pabereid.) Poolt hääletasid Eesmaa, Jufereva-Skuratovski, Kaljulaid, Kallas ... See on selle otsuse hääletus, et me hääletame neid otsuseid eraldi. Nüüd ma otsin üles selle, kus me hääletasime Reitelmanni kandidatuuri. Reitelmanni toetas seitse inimest: Eesmaa, Jufereva-Skuratovski, Kaalep, Kotka-Repinski, Kruusimäe, kes oli Raivo Tamme asendusliige, Lotman ja Poolamets. Vastu olid Kaljulaid, Kallas, kes asendas Eerik-Niiles Krossi, Laanet, kes oli Marko Mihkelsoni asendusliige – näete, neid liikumisi on alati –, Pentus-Rosimannus, Randpere ja Saar. Saldo on 7 : 6. Vabandust, et materjalide seast ma leidsin esimesena üles teise või õigemini esimese hääletuse, millega ma tegin natukene liiga Kaja Kallasele.

09:47 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Signe Kivi, palun!

09:47 Signe Kivi

Aitäh, austatud Riigikogu aseesimees! Lugupeetud Enn Eesmaa! Ma tänan Annely Akkermann, sest ma soovisin tegelikult sama küsimust küsida. Aga kuna see on nüüd kõlanud, siis pöördun teie poole, Enn, kes te olete juba teist korda üpris keerulises situatsioonis ja mul on mure, et neid situatsioone võib tulla veel. Kas te jagate mu arvamust, kui mul on kindel tunne, et ka edaspidi peab oluliste rahvusvaheliste komisjonide moodustamisel üks koalitsiooni pool vajalikuks nimme määrata komisjoni inimesi, kelle veendumused on eelnevalt olnud komisjoni tegevuse eesmärkidele vastupidised?

09:48 Enn Eesmaa

Austatud Signe! Ma arvan, et kogu see saal ja kõik fraktsioonid saavad selle kohta, mis täna siin toimub ja mis toimus ka NATO Parlamentaarse Assamblee delegatsiooni muutmise arutelul ja hääletusel, teha omad ettepanekud. Siis, kui me arutasime NATO Parlamentaarse Assamblee delegatsiooni, siis ma vastasin ka paljudele küsimustele. Need, kes oskavad ridade vahelt lugeda, said kindlasti aru sellest, mida ma mõningatel puhkudel mõtlesin, nimelt pisut teistmoodi, kui on see üldine liin, mida ma esindan. See ei tähenda seda, et need liinid oleksid väga suures vastuolus. Peeter Ernits arvas, et võiks olla võimalik häält tagasi võtta. Kõigil Riigikogu liikmetel on võimalus tagasi tõmbuda, koguni tagasi astuda, kui pinged lähevad ülemäära suureks. Riigikogu mäletab juhtumeid, kui on siit majast ka ära mindud, sest pinged olid liiga suured. Riigikogu vanima liikmena, mitut elukutset pidanuna on mul üsna tugev karastus. Aga põhiline, mis ma tahan sulle vastata, on see, et ma usun, et kõik fraktsioonid teevad sellest omad järeldused.

09:49 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Henn Põlluaas, palun!

09:49 Henn Põlluaas

Aitäh! Riigikogus on esindatud erinevad poliitilised arusaamad, seinast seina, rahvuskonservatiividest kuni äärmusvasakliberaalideni. Läbi aegade on kõik fraktsioonid esitanud enda kandidaadi nendesse

organisatsioonidesse. Minu teada ei ole iialgi olnud sellist olukorda, kus lähtuvalt enda poliitilisest agendast hakatakse ründama mõne teise erakonna kandidaati, minnakse isiklikuks, solvavaks, räägitakse pluralismist, aga kõik see, mida ja kuidas ise väljendatakse, on sellest kaugel. Minu meelest on see protsess, mis siin Urmas Reitemanni isiku ümber käima on tõmmatud, väga häbiväärne ja inetu. Sinul on pikem kogemus. Kas sa mäletad, et ealeski midagi sellist oleks meil parlamendis toimunud?

09:51 Enn Eesmaa

Mina olen ainult 16 aastat selle koosluse liige olnud. Mina ei mäleta seda, et konkreetset välisdelegatsioonide määramise puhul oleks olnud seda laadi debatte. Seda öeldes ei taha ma avaldada arvamust, nagu need debatil oleks n-ö põhimõtteliselt taunitavad. Mismoodi, millist retoorikat kasutades seda tehakse, see on hoopis teine asi. Aga Riigikogu liikmetele kas nii- või teistpidi ette kirjutada, et nad peaksid käituma nii või teisiti või mõtlema nii või teisiti – see peaks vähemalt teoorias olema välistatud. Praktikas on teinekord tendents, mida peavad jälgima nii opositsioon kui ka koalitsioon. Veel kord: ma arvan, et koondvastus võiks olla ka sulle, Henn, et kogu see saal, nii tänane opositsioon kui ka koalitsioon, teevad sellest kindlasti omad järeldused. Aga ka tulevikus, ka kümne aasta pärast, kui mõni fraktsioon esitab välisdelegatsiooni liikmeks ühe või teise inimese, siis ma arvan, et me peaksime olema kõik ühel meelel, et sellel fraktsioonil on selleks täielik õigus. Kas me selle ettepaneku vastu võtame, kas me oleme sellega otsekohe päri, see on juba teine asi.

09:52 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

09:52 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Riigikogus on minu lugemise järgi viis fraktsiooni, aga mis see põhjus on, et ühest fraktsioonist on delegatsiooni esitatud kaks liiget, üks n-ö tegevliige või n-ö liige ja teine asendusliige, "tegevuse tugevdamiseks"? Miks väliskomisjon otsustas, et Reformierakond peaks tugevdama oma esindatust kahe liikmega?

09:53 Enn Eesmaa

Euroopa Nõukogu Parlamentaarset Assamblee tegevusel on oma kindlad reeglid. Kui paljudes välisdelegatsioonides näiteks ei ole üldse nii oluline see, kui palju on delegatsioonis mehi ja kui palju naisi, siis ENPA-s on see küllaltki oluline. Delegatsiooni juht on Maria Jufereva-Skuratovski, rohkem ei olnud seal naisliikmeid, see oli üks põhjus. Teine põhjus on see, et ENPA reeglistiku järgi on väga soovitatav lähtuda delegatsiooni moodustades nendest proportsioonidest, milline on antud juhul Riigikogu fraktsioonide suurus, fraktsioonide osakaal Riigikogu töös. Kõige suurem fraktsioon siin saalis on Reformierakond. Neid kahte asja kokku võttes tegi keegi ettepaneku, et kas mitte otsustada nii. Me demokraatlikult hääletasime ja otsus oli ühene, et me pakume siis kolme asendusliiget ja kolme põhiliiget, kusjuures ENPA reeglite järgi ongi ette nähtud 3 + 3. Me oleme väga sageli lähtunud sellest, kui palju on meil fraktsioone. Meil on praegu viis fraktsiooni, sellepärast selline olukord tekkis. Aga kuna ENPA delegatsiooni moodustamisel on veel teisi põhimõtteid, siis me otsustasime kolleegide ettepanekul seda kaaluda. Me kaalusime ja otsustasime nii. Nii et praegu oleks delegatsioon selline, et kaks naisterahvast oleks selles delegatsioonis.

09:55 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Indrek Saar, palun!

09:55 Indrek Saar

Aitäh! Lugupeetud väliskomisjoni esimees! Sa ühelt poolt püüdsid ilusasti selgitada seda, et delegatsioonid peaksidki sisaldama pluralistlikku nägemust. Teiselt poolt sa kogenud välispoliitikuna kindlasti ju tead, et meie delegatsioonide tõsiseltvõetavus ja maine sõltub väga palju sellest, millised on nende delegatsioonide liikmed. Me räägime Euroopa Nõukogu Parlamentaarsest Assambleest kui kohast, mis kontsentreerub inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi kaitse küsimustele. Kui saata sinna

Eesti delegatsiooni koosseisus inimene, kes on pidanud vaenukõnet, kes on halvustanud vähemusi ja pagulasi ega ole neid sõnu ka selge sõnaga ümber lükanud, siis mis sa arvad, kuidas see aitab kaasa meie delegatsiooni tõsiseltvõetavusele ENPA-s?

09:56 Enn Eesmaa

Rääkides pluralismist ja demokraatliku pluralismi kaitsmisest, pean ma ennekõike silmas seda, et delegatsioone moodustades ei peaks olema delegatsiooni liikmetena välistatud need inimesed, kelle arvamused on mõnevõrra või isegi suuresti teistsugused kui võib-olla enamusel siin selles saalis ja delegatsioonis. Mina pidasin seda silmas. See on n-ö kahesuunaline liikumine. Kui Eesti delegatsioon järgmistel istungjätkudel esineb ühtsete seisukohtadega, mis nad töötavad välja üheskoos, siis mulle tundub, et see ei ole väga suur probleem, kui delegatsiooni, mitte selle juhina, küll aga liikmena kuulub ka inimene, kelle senised väljaütlemised on olnud teistsugused ja teistlaadi kui võib-olla väga paljudel meist, kes me siin selles saalis oleme. Minu lähtepunkt oli see, et pluralismi tuleb ka sellisel juhul austada.

09:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kalle Grünthal, palun!

09:58 Kalle Grünthal

Aitäh, austatud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Olles n-ö alles värske Riigikogu liikme staatuses, on mul natukene kummaline kuulata selliseid, ütlemis-, sildistamise ja sobivuse küsimusi. Teatavasti on Riigikogu liige rahvaesindaja, kes on valitud vastavalt põhiseadusele rahvast esindama. Momendil on minule tähtis ja oluline vaid see, et sellel saadikul on rahva mandaat siin tegutsemiseks. Praegu toovad need etteheited rahvasaadikule välja selle, et teatud kontingent siin saalis viibijatest peab ennast rahva tahtest kõrgemaks. Ma ei tea, kas see on mul väga järsk järeldus või olen ma üldse eksiteel. Kuidas teie seda olukorda hindate?

09:59 Enn Eesmaa

Ma arvan, et sellest olukorrast on kindlasti võimalik nii aru saada, nagu sina praegu väljendasid. Kuid me ei pea minema väga kaugele ajalukku, selleks et meenutada, et hoopis laiemal, võib-olla isegi kõrgemal tasandil ajalugu mäletab ju inimesi, kes on valitud oma riigi etteotsa täiesti demokraatlikel alustel, suure häälteenamusega, ja nende pärastine käitumine on tõestanud, et see ei olnud päris õige otsus. Siin öelda, et on reegel, et kui inimesel on mandaat käes, siis tal on n-ö *indulgentia* kõige tulevikus toimuva suhtes – seda kindlasti mitte. Usaldust ja ka tulevast valimisedu tuleb meil kõigil ju kindlustada oma igapäevase tööga. Praegu ma räägin väga vähe Urmas Reitelmannist ja räägin üldisemalt, aga Urmas Reitelmann oma võimaliku tulevase tööga Euroopa Nõukogu Parlamentaarses Assamblees näitab – ja loodetavasti näitabki –, et tema seisukohad ühtivad Eesti välispoliitilise liiniga ja ühtivad sellega, mida Eesti delegatsioon ENPA-s ühiselt on otsustanud. Juhul kui need hakkavad väga suuresti erinema sellest põhiliinist, siis on ennekõike väliskomisjonis – kes ju reguleerib ja jälgib meie välisdelegatsioonide tööd ja regulaarselt teeb sellest tööst ka kokkuvõtteid – võimalus seda arutada ja panna kas või kahtluse alla sellise liikme toetamise jätkamine. See ei tähenda seda, et mul oleks väga suured kahtlused Urmas Reitelmanni soovis teha seda tööd nii, nagu ta on mulle ja ka väliskomisjonis lubanud.

10:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Paul Puustusmaa, palun!

10:01 Paul Puustusmaa

Aitäh! Hea Enn! Hetk tagasi, kui sa vastasid Peeter Ernitsa küsimusele, jäi mul kõrva kriipima üks väide, mille suhtes ma tahaksin saada lihtsalt vastust jah või ei. Nimelt, väide oli selline, et ENPA delegatsiooni koostamise eelduseks on sootunnused: sõltuvalt sellest, kas on tegemist naise või mehega, võib see inimene olla delegatsiooni koosseisus. Ehk siis selline nõue on justkui olemas. Seda saab ka vastupidi mõista, et juhul, kui ei ole teatud sootunnuseid, siis ei saa ta delegatsiooni koosseisu kuuluda. Kas see on tõesti nii?

10:02 Enn Eesmaa

Kindlasti ei ole see nii. Küsimus on selles, kas selline demokraatlik organisatsioon nagu Euroopa Nõukogu Parlamentaarne Assamblee jätab näiteks kinnitamata delegatsiooni, kus ei ole ühtegi naisterahvast. Kindlasti mitte. See on soovitus, kui tahad, siis isegi tungiv soovitus. Selles mõttes erineb ENPA delegatsiooni moodustamine paljude teiste delegatsioonide moodustamisest. Nii et kindlasti ei ole nii, et kui teil ei ole ühtegi naisterahvast delegatsioonis, siis teil Strasbourgi asja ei ole. Kindlasti ei ole see nii. See on soovitus ja miks mitte seda soovitust ka järgida. Ilmselt nii sina kui ka mina oleme igasuguste kvootide suhtes skeptilised. Inimene peab olema sellisel tasemel, et me hea meelega saadame ta sinna, ja siis vaatame delegatsiooni kogumustrit ja mõtleme, et aga meil on seal vähe naisterahvaid. See käib ka kõigi fraktsioonide kohta. Aga kindlasti ei ole see kategooriline nõue.

10:03 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jürgen Ligi, protseduuriline küsimus, palun!

10:03 Jürgen Ligi

Aitäh! Härra juhataja, mulle tundub, et juhataja ja tegelikult ka ettekandja kohus on tuletada meelde päevakorrapunkti. Kuidas saaks seda protseduuriliselt teha? Küsimus on selles, et viimastest küsimustest paistab, et meil on siin otsevalimised, et pääseda Euroopa Nõukogu Parlamentaarsesse Assambleesse, rahva otsevalimised. Kuidas saaks selgitada eksiteel olevatele Riigikogu liikmetele, et praegu valitakse parimaid või sobivaid inimesi meie hulgast esindama meid inimõiguste kaitsmisel Euroopa Nõukogu Parlamentaarses Assamblees? Need ei ole Riigikogu otsevalimised ega ka selle assamblee otsevalimised. Eriti Kalle Grünthal rõhus sellele, et tegelikult peaksime me justkui hankima rahva mandaadi sellesse organisatsiooni.

10:04 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Mina juhatajana olen küll veendunud, et kõik Riigikogu liikmed saavad väga hästi aru, mis päevakorrapunkti me arutame. Neil on loomulikult vabadus oma küsimusi esitada, vastaja vastab oma parima äratundmise ja arusaamise järgi. Nii et me oleme igati kooskõlas kodu- ja töökorraga ning me saame rahulikult edasi minna. Kalle Grünthal, palun protseduuriline küsimus!

10:04 Kalle Grünthal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Ma teen ettepaneku, et kui järgmine kord mõni Riigikogu liige n-ö viitab protseduurilistele küsimustele, siis ta viitaks konkreetset, milliseid, ütleme, protsessireegleid on rikutud. Meie tööprotsessi normid on sätestatud ju Riigikogu kodu- ja töökorra seaduses. Siis saaks ka selgeks, mis protsessinorm või menetlusnorm on siin praegu kahtluse alla seatud. Antud juhul on tegemist lihtsalt protsessinormidele viidates täiendava küsimuse esitamisega.

10:05 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Austatud Riigikogu liige! Ma olen igati nõus teie ettepanekuga, aga mina ei näe küsija pähe, kui ta käe üles tõstab ja tahab protseduurilist küsimust küsida, et mis sisuga küsimus järgneb. Kodu- ja töökorra alusel ma pean talle selle võimaluse andma, nii nagu teilegi. Aga mul on ettepanek kolleegidele, et püüame tõepoolest protseduuriliste küsimuste all esitada ainult protseduurilisi küsimusi. Kuna siin on välja kujunenud grupp Riigikogu liikmeid, kellel on rohkem protseduurilisi küsimusi kui teistel, siis mul on ettepanek, et need liikmed võiksid ühineda ja me teeksime neile lisakoolituse. See on täiesti võimalik. Ma räägin Riigikogu Kantselei direktoriga. Võib-olla see tulevast istungite pidamist lihtsustab ja kiirendab. Aga läheme nüüd edasi. Helle-Moonika Helme, palun!

10:06 Helle-Moonika Helme

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Kui siin juba on mindud isiklikuks, siis ütlen, et teatavasti kuulub delegatsiooni koosseisu ka Reformierakonda kuuluv Eerik-Niiles Kross, kelle teatud hämar minevik võiks samuti varjutada delegatsiooni tööd. Ta on olnud seoses Arctic Seaga Interpoli poolt tagaotsitav, tal on teatavasti siamaani USA-sse sissesõidu keeld, lisaks on ta olnud osaline

viimasel ajal palju kõneainet andnud oma abikaasa Mary Krossi valedest kubisevas infooperatsioonis. Kas äkki võiks delegatsiooni koosseisust rääkides arutada ka Eerik-Niiles Krossi personaalküsimust, kas ta ikka sobib nii olulise delegatsiooni koosseisu?

10:07 Enn Eesmaa

Aitäh selle küsimuse eest! Ma varjaks tõde, kui ei ütleks, et selline ettepanek ka tehti. Me otsustasime ühiselt, et me kogu nimekirja uuesti arutama ei hakka. Minu isiklik arvamus on see, et kui järgmine kord pannakse paika välisdelegatsioon, siis võiks olla küll traditsioon, et see inimene, kes pretendeerib mõne fraktsiooni ettepanekul mõne delegatsiooni juhiks, võiks tõepoolest tulla väliskomisjoni vastama küsimustele, ka siis, kui näiliselt mingit probleemi ei ole. Moonika, sinu küsimus ja arvamus toob esile, kui keerulises olukorras tegelikult on väliskomisjon välisdelegatsioonide moodustamisel. Meil kõigil on oma minevik ja nii mõnigi inimene on praegu teistsugune, kui ta oli võib-olla mõni aeg tagasi. Nende hulka kuuluvad kindlasti nii Eerik-Niiles Kross kui ka Urmas Reitelmann.

10:08 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soovi pidada läbirääkimisi? Raimond Kaljulaid, kas teil on mõne fraktsiooni volitus? (R. Kaljulaid selgitab saalist.) Selge. Raimond Kaljulaid Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel, palun!

10:09 Raimond Kaljulaid

Austatud härra eesistuja! Head kolleegid! Sotsiaaldemokraatlik Erakond on kindlal seisukohal, et otsus nimetada Urmas Reitelmann Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee liikmeks on vale, ja me kutsume saadikuid üles hääletama oma südametunnistuse kohaselt selle otsuse vastu. Ma juhin teie tähelepanu sellele, et väliskomisjonis tehti (kaasa arvatud opositsioonierakonnad) suuri pingutusi, et me ei oleks täna selles olukorras, kus me oleme. Nagu Enn Eesmaa rääkis, kui Eestimaa Konservatiivne Rahvaerakond pakkus delegatsiooni liikmena välja Urmas Reitelmanni, tegi väliskomisjoni enamus väga taktitundeliselt kolleegidele EKRE fraktsioonist ettepaneku seda otsust muuta, pidades silmas neid küsimusi ja küsitavusi, mille esilekerkimine oli vältimatu. Me kutsusime üles arvestama laiemat huvi hoida Eesti välispoliitilist tõsiseltvõetavust, mida ei saa kunagi olla liiga palju. Me soovitasime, et Urmas Reitelmannile leitaks mingi muu, talle paremini sobiv rakendus, ja Euroopa Nõukogus rakendataks kedagi teist kui Urmas Reitelmanni. Kahjuks EKRE seda võimalust ei kasutanud.

Siis oli võimalus Eesti huvide eest seista koalitsioonipartneritel Keskerakonnal ja Isamaal. Ma väga tahtsin uskuda, et Keskerakond ja Isamaa ei saa toetada meie venekeelseid kaasmaalasi parasiitideks ja teiste rahvuste esindajaid veel palju hullemini nimetanud poliitiku lähetamist Euroopa Nõukogu Parlamentaarsesse Assambleesse nõudma Venemaalt inimõiguste austamist. Iga mõtleval inimene saab aru, et see on absurdne otsus. Absurdne! Aga selle asemel kindlustas koalitsioon endale küsitava vangerdusega mehaanilise häälteenamuse. Ma tahan siinkohal paluda vabandust Siret Kotka-Repinskilt. Ma ütlesin, et ta ei tee vahet Malil ja Balil. Kahtlemata oli minu kriitika täiesti valesti adresseeritud. Täna ma mõistan, et probleem ei ole selles, et Keskerakonna ja Isamaa liikmed ei saa aru, mida nad teevad, vaid selles, et te saate aru ja te ikka teete.

Nii et tänane hääletus, head kolleegid, nagu Eestis armastatakse öelda, on väga märgiline. Väga märgiline! Vaadake, kuni selle hääletuse toimumiseni on Urmas Reitelmann, meie hea kolleeg, lihtsalt ühe Riigikogu fraktsiooni veidi kurioosne esindaja, demokraatliku protsessi teatud veateade, ütleme nii, et meie vaba ühiskonna operatsioonisüsteemi kokkujooksmise tulemusel tekkinud katkine fail. Me kõik saame siin saalis aru, et ta ei sobi sellesse rolli. Aga asi ei ole täna selles, kes on Urmas Reitelmann või mis on Urmas Reitelmann. Asi on selles, kes teie olete. Eelseisev hääletus kirjeldab kõige rohkem sellest hääletusest osavõtjaid: kas te olete ühed või te olete nullid. Meie oleme oma mandaadis vabad, kedagi ei saa sundida kellegi kandidatuuri toetama. Teil on õigus hääletada nii, nagu te soovite. Teil on võimalik hääletada poolt, teil on võimalik hääletada vastu ja mõlemal juhul on valijatel õigus küsida teie käest, aga miks te siis nii tegite. Ja uskuge mind, nad kindlasti küsivad. Ma tänan teid!

10:12 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Marko Mihkelson Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

10:12 Marko Mihkelson

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Ma arvan, et meie tänasel arutelul ja otsuse eelnõu hääletusel on rohkem kaalu, kui esmapilgul võiks paljudele tunduda. Ütlesin 7. oktoobril väliskomisjoni arutelul ja ütlen ka täna siin, et see ei ole lihtsalt ühe välisdelegatsiooni liikme nimetamine. See ei peaks olema ka koalitsiooni ja opositsiooni vaheline võitlus, kuigi see võib paljudele nii tunduda. See on põhimõtteline otsustuskoht meile edu toonud ühtse välis- ja julgeolekupoliitika edasisel tagamisel ning selle poliitika elluviimisel nii sageli kasutatud väärtustele põhinemise usaldusvääruse hoidmisel. Juba eelmisel nädalal kogesime, et siiani nii harjumuspärane ja pigem tehniline otsustusprotsess Riigikogu välisdelegatsioonide moodustamisel ei ole enam iseenesestmõistetav. Kuigi hea kolleeg Enn Eesmaa arvas, et selle üheks põhjuseks olevat väga professionaalne opositsioon, on minu arvates kahjuks tegemist hoopis tõsisema trendiga.

Liberaalses demokraatias on parlamentaarse diplomaatia üks eripärasid just erinevate maailmavaadetega poliitikute osalemine rahvusvahelises koostöös. See on täiesti normaalne. Riigikogu väliskomisjon on seisnud välisdelegatsioonide moodustades alati selle eest, et meie rahva esinduskogus töötavad erakonnad oleksid võrdeliselt esindatud. Selle juurde on käinud alati ka hea soovitus fraktsioonidele, et oma kandidaatide esitamisel tuleks arvestada nende valmisoleku ja sobivusega seista parimal viisil Eesti välispoliitiliste huvide eest. Geopoliitiliselt seismilisel alal ja rahvusvaheliselt turbulentsel ajal ei ole Eesti välis- ja julgeolekupoliitikas palju eksimisruumi. Vastutus laieneb ka parlamentaarses assambleedes töötavatele Riigikogu liikmetele. Poliitiku sõnal on jõud mitte ainult sisepoliitikas, vaid see mõjutab esmapilgul märkamatu sedagi, kuidas Eestit rahvusvaheliselt tuntakse. Seepärast on aru saada, miks Eesti harjumuspärasesse rahvusvahelisse ega ühegi teise sidusust taotleva avatud ühiskonna kuvandisse ei sobitu kuidagi sellised terminid – ma palun juba ette vabandust, ma tsiteerin – nagu "kolmsada tuhat parasiteerivat tiblat", "mugavusprussakad", "saast", "inimrämps", "sotsinärakas", "kommunistist joodik", riigipea nimetamine sitatormiks, kakanaljad ja palju muudki. See kõik on toimunud ka pärast seda, kui väliskomisjoni istungil seda teemat koos kolleeg Reitemanniga arutati. Komisjon andis kolleeg Reitemannile võimaluse oma väljaütlemisi selgitada ja ilmselgelt rassismihõnguliste avalduste eest vabandust paluda. Ta jättis selle võimaluse kasutamata. Ka koalitsioonisaadikud pigistasid silma kinni ja vajutasid rohelist nuppu, nagu Enn oma esinemises välja tõi.

Strateegilise kommunikatsiooni ekspert Raul Rebane ütles rahvusringhäälingu kommentaaris kujunenud olukorda väga tabavalt hinnates: "Reitemanni valikuga aktsepteeriti uus poliitiline sõnavara. Erand sai normi õigused. Asetati päevapoliitika ettepoole väärtustest."

Mida siis selles olukorras teha? Vaikida maha ja tunnistada uue normaalsuse kehtivust või siiski seista selle eest, et elementaarsed eetikanormid ja väärikus oleksid jätkuvalt mõõdupuuks ka Eesti sise- ja välispoliitika kujundamises? Rebase kokkuvõttega on raske mitte nõustuda: "Mittereageerimine oleks poliitilise suhtlemishulluse normaliseerimine. See on väga ohtlik, võib isegi öelda eelviimane piir. Sealt edasi on oma vaadete edastamiseks juba ainult rusikas ja nui. See tähendab, et kui äärmuslikud meetodid normaliseeritakse, siis ei ole ühiskonnal enam manööverdamisruumi."

Head kolleegid! Kõike seda silmas pidades hääletab Reformierakond selle otsuse eelnõu vastu. Aitäh!

10:17 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Urmas Reitemann Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

10:17 Urmas Reitemann

Austatud Riigikogu esimehe asetäitja, daamid ja härrad ja muud! Ma tahaksin esmalt enda nimel meelde tuletada teile, head kolleegid, et kui keegi tunneb, et ta on saanud rängalt solvata või on sattunud rassistliku rünnaku ohvriks, siis võiks meeles pidada, et kõik ausad inimesed, nagu me ka lähiminevikust teame, lähevad politseisse ja kirjutavad selle kohta avalduse. Aga see oli minu lühike isiklik pöördumine.

Nüüd ma esindan Konservatiivset Rahvaerakonda. Esmalt tahaksin konservatiivide nimel esitada õnnitlused sotsiaaldemokraatide tulevasele esimehele ja avaldada hääd meelt, et kolleeg ei pea enam vaevlema vales kehas ja on, nagu laulusalm ütleb, lennelnud priiks.

Aga nüüd olulisest. Head Riigikogu liikmed! Meie julgeolekuolukord on drastiliselt muutunud. Meie NATO-liitlane Türgi on paradoksaalsel kombel täna sooritamas ühispatrulle selle riigi relvajõududega, kelle vastu on NATO loodud. Vähe sellest, tugevuselt teine NATO riik ostab relvasüsteeme Venemaalt. Siinkohal on täiesti loogiline, kui Prantsusmaa president Macron avaldab kahtlust, kas artikkel 5 käivitub

automaatselt. Ilmselt ei mõelnud Macron seda Élysée palees igavledes ise välja, vaid ta tugineb Prantsuse kindralite arvamusele. Järelikult, ka Prantsuse kindralstaabis arutatakse sel teemal. Mõni päev tagasi kirjutas Mark Galeotti Twitteris, et see signaal, mille Macron saatis välja Venemaa jaoks, võeti seal kindlasti suure tähelepanuga vastu ja ilmselt teeb president Putini administratsioon sellest omad järeldused. Nagu Galeotti kirjutas, siis need järeldused on ilmselt need, et ei maksa enam väga suurt rõhku panna artikkel 5 automaatsele käivitumisele. Tähtede seis on suhteliselt ärev ja kui president Macron kahtleb, kas artikkel 5 käivitub või mitte, siis me võime iseendalt ja teineteiselt küsida, kas president annab võõrleegionäridele Tapal lahingukäsu, kui selleks tekib vajadus, või kas bundesveeris kuulutatakse välja üldmobilisatsioon, kui Venemaa president helistab liidukantslerile ja ütleb, et oh, no mis agressioon see oli Eesti või Läti või Leedu vastu, tähtis on ju see, et gaas voolab, ja selle me garanteerime.

Konservatiivid on selgel veendumusel, et me peame kõigepealt iseendale tunnistama ja siis ka inimestele ütlema, et Eesti ainus julgeolekugarant on USA. Me peame rakendama maksimaalseid jõupingutusi, nagu seda teeb Poola, et me saaksime Eestisse ja teistesse Balti riikidesse permanentselt siin baseeruvad üksused. Sellele viitas hiljuti ka Läti kaitseminister.

Meil on ettepanek muutunud julgeolekuolukorra tõttu siinsamas Riigikogus käivitada debatt ja sõnastada meie, seadusandja suunised valitsusele NATO Londoni tippkohtumiseks ning tegutseda mitte ainult aktiivselt, vaid ka proaktiivselt rahvusvahelistes organisatsioonides, kõikides delegatsioonides, nii NATO Parlamentaarses Assamblees ...

10:22 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Austatud kõneleja, kas te soovite lisaaega?

10:22 Urmas Reitelmann

Kohe lõpetan. ... kui ka ENPA-s. Konservatiivide loodud Donald Trumpi toetusrühm, muide, soovib siinkohal olla suureks abiks. Aitäh!

10:23 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Palun protseduuriline küsimus, Riina Sikkut!

10:23 Riina Sikkut

Tahtsin küsida, kas te olete kindel, et kõneleja on saanud aru, et ta ei lähe mitte NATO Parlamentaarsesse Assambleesse, vaid et delegatsioon, millega ta liitub, on Euroopa Nõukogu Parlamentaarne Assamblee.

10:23 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

See ei olnud protseduuriline küsimus, aga seda te võite pärast istungit kõnelejalt küsida. Nii, head kolleegid. Palun protseduuriline küsimus, härra Juske!

10:23 Jaak Juske

Austatud istungi juhataja! Kui ettekandja ikkagi räägib eelnõust ja teemast täitsa mööda, on teie ülesanne sellele tähelepanu juhtida.

10:23 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Riigikogu liikmetel on vabadus kõneleda, punkte ja teemasid loominguliselt käsitleda. Riigikogu juhatus ei hakka kindlasti sõnavõtu sisu piiritlema. Palun protseduuriline küsimus, Andrei Korobeinik!

10:24 Andrei Korobeinik

See vabadus on täielikult olemas, aga kas tegemist oli praegu sõnavõtuga fraktsiooni nimel?

10:24 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Just, tegemist oli sõnavõtuga fraktsiooni nimel. Fraktsioon on delegeerinud inimesele selle õiguse ja ma usun, et EKRE fraktsioon on kõige paremini ja kõige õigemini valmis hindama, kas see sõnavõtt vastas volitustele või mitte. Meil teistel seda võimalust ei ole. Tundub, et kõnesoove rohkem ei ole. Eelnõu

kohta muudatusettepanekuid tehtud ei ole ja me saame minna lõpphääletuse juurde. Austatud Riigikogu, panen hääletusele väliskomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmise" eelnõu 96. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Otsuse poolt hääletas 52 Riigikogu liiget, vastu oli 44, 1 jäi erapooletuks. Otsus on vastu võetud.

3. 11:28 Välisteenistuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (45 SE) esimene lugemine

10:28 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme edasi. Kolmas päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud välisteenistuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 45 esimene lugemine. Ma palun ettekandjaks välisminister Urmas Reinsalu.

10:28 Välisminister Urmas Reinsalu

Austatud Riigikogu aseesimees! Kõrge koja liikmed! Välisteenistuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu oli tegelikult vana tuttav ka eelmisele Riigikogu koosseisule, kuid eelnõu langes Riigikogu eelmise koosseisu töö lõppemise tõttu menetlusest välja. Kuna välisteenistuse seadus vajab endiselt nüüdisajastamist, esitas ka uus valitsus eelnõu sarnasel kujul uuesti.

Kordan lühidalt üle selle eelnõu põhilised lähtekohad. Esiteks, eelnõu on välja töötatud välisteenistuse võimalikult ulatuslikuks ühtlustamiseks üldise avaliku teenistusega. Minnakse üle avaliku teenistuse seaduse palgasüsteemile ja kaotatakse senised isikust sõltuvad lisatasud. Edaspidi on karjääridiplomaadi palgakomponendid põhipalk ning muutuvpalk (kuni 20% aastapalgast). Lisaks jääb au- või teenistusastme lisatasu, mis on karjäärisüsteemile omane. Teiseks, välisteenistusse värbamine toimub ka edaspidi avaliku teenistuse seaduse alusel. Jäävad alles üldise avaliku teenistuse erisused, mis on välisteenistusele olemuslikult vajalikud. Diplomaadiks värbamisel on lisatingimusteks Eesti kodakondsus, kõrgharidus ja kahe võõrkeelega oskus. Uuendusena võib tähtajaliselt võtta teenistusse varasema välissuhtlemiskogemusega inimese ilma konkursita. Kolmandaks, eelnõuga vähendatakse halduskoormust pikaajalise välislähetusega seotud kulude menetlemisel. Neljandaks seatakse eesmärgiks vähendada bürokraatiat erialadiplomaatide lähetamisel välisesindusse. Erialadiplomaatide lähetamisega seotud otsustuspädevus läheb üle lähetajaministeeriumile. Lähetuskäskkirjad vormistab ning põhipalga ja lisatasud määrab lähetajaministeerium. Viiendaks, eelnõu seab eesmärgiks suurema paindlikkuse saavutamise sisekorralduses, mis puudutab välisteenistuse tegevuse reguleerimist ning õigusloome mahu vähendamist. Loobutakse seaduste dubleerimisest ning pikaajalise välislähetusega seotud hüvitiste ja tasude sätted tunnistatakse avaliku teenistuse seaduses kehtetuks ja asendatakse viitega välisteenistuse seadusele.

Eelnõu seadusena jõustumise korral on Välisministeeriumil lisavajadus 1,3 miljoni euro järele, eelkõige täiendavate eluruumikulude katteks. Kaitseministeeriumil kui kõige suurema osakaaluga erialadiplomaatide lähetajaministeeriumil on eelnõu seadusena jõustumisega seotud hinnanguline lisakulu kokku koos teiste lähetajaministeeriumidega, välja arvatud Välisministeerium, 600 000 eurot. Need rahalised vahendid on riigieelarve eelnõus ette nähtud selle arvestusega, et Vabariigi Valitsus taotleb – juhul kui seadusandja, kõrge koda, peab võimalikuks seda eelnõu sisuliselt menetleda ja ka seadusena vastu võtta –, et seadus jõustuks täies mahus 1. augustil 2020, välja arvatud eelnõu punktid, millega lihtsustatakse suursaadikuks nimetamise protseduuri, mis jõustuksid üldises korras. Aitäh!

10:32 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud minister! Teile küsimusi ei ole. Ma palun kaasettekandjaks ... Siiski on küsimusi. Vabandust, härra minister, tulge pulti tagasi! Riigikogu liikmetel on küsimusi. Marko Mihkelson, palun!

10:32 Marko Mihkelson

Aitäh, hea istungi juhataja! Lugupeetud välisminister! Tegemist on vaieldamatult väga olulise seaduseelnõuga, millega me asume muutma välisteenistuse seadust, ajakohastama seda ja kindlasti tugevdama sellega meie välisteenistust, mis on ka üks välispoliitika loodava arengukava prioriteete. Minu küsimus sulle on selline. Nagu sa mainisid, suursaadikuks või diplomaatilistele positsioonidele määramisel on avatus nagu laienemas. Kas sa kujutaksid ette, et nende muudatuste tõttu võiksid tulevikus Eesti välisteenistusse tulla näiteks ajutiselt ka erasektoris töötavad inimesed, eriti kui me peame silmas majanduskallakuga kas peakonsulaate või saatkondi?

10:33 Välisminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Vastus on ühemõtteliselt jaatav. Vaatame näiteks Välisministeeriumi peamajas töötavaid teenistujaid. Üks asi on Välisministeeriumi enda sisemine karjäärihierarhia süsteem, inimene alustab seal kõige madalamalt, n-ö junga tasemelt ja tõuseb kapteniks. See on üks mudel, mis on põhimudel, prevaleeriv mudel. Välisteenistuse, välisdiplomaatia keskne aktiva ongi ennekõike need inimesed ning inimeste kogemused ja teadmiste pagas, et suuta rahvusvaheliste suhete keerukaid põiminguid omavahel seostada, järeldusi teha, nõu anda. Praegu töötab peamajas mitmeid inimesi – ka kõrgetel vastutusrikastel kohtadel –, kes on tulnud näiteks teistest avaliku sektori ministeeriumidest. Kui küsida, kas ma peaksin mõeldavaks, et ka erasektorist tuleks inimesi erinevaid ülesandeid täitma, siis mu vastus on ühemõtteliselt jaatav. Välisministeerium on saanud ka eelarve elnõus – mida, ma loodan, et seadusandja toetab – 3 miljonit eurot täiendavaid rahalisi vahendeid järgmiseks aastaks, et välja arendada just nimelt täiskohaga välismajandusdiplomaatide võrgustikku ja välismajandusesindustega tegelevate inimeste võrgustikku. Ma pean täiesti mõeldavaks, et konkursi kaudu nende inimeste valimisel (ennekõike on meie huvi saada rohkem investeringuid ja avada rohkem turge) mingi osa nendest, see võib täiesti tulla kõne alla, palgatakse asukohariigist, need inimesed ei peagi ilmtingimata n-ö minema Eestist väljapoole, kui me peame seda otstarbekamaks. Kindlasti on mõistlik kaaluda tõsiselt ka erasektori inimesi. Siin ei ole mingisugust piirangut. Ma arvan, et seaduse loogika või doktriin oli parlamendi eelmise koosseisu ajal ja on ka praegu sellele üles ehitatud.

10:35 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Hanno Pevkur, palun!

10:35 Hanno Pevkur

Aitäh, hea Urmas! Lihtsalt info mõttes: Marko istus minu selja taga, mitte seal sotside reas. Kui sa vastad küsimustele, siis oleks hea silmkontakti hoida, nii on parem kuulata.

Minu küsimus läheb pigem seda suunda, et mööda maailma ringi rännates ja diplomaatidega rääkides on selgunud, et ikka on üheks mureks see, et välisteenistuse seadus ei tunne ega käsitle kuidagi elukaaslast. Elukaaslase mõiste on meil ju toodud näiteks kaitseväeteenistuse seadusesse, samamoodi, ma vaatan, on see riigihangete seaduses, prokuratuuriseaduses, avaliku teenistuse seaduses. Ma ei räägi isegi sellest, kas tegemist on registreeritud kooseluga või mitte, vaid ma räägin elukaaslasest. Kindlasti on välisteenistuses elukaaslaseküsimus oluline teema. Praegu on välisteenistuse seaduses kirjas "kaasasolev abikaasa", aga elukaaslasest ei räägita. Mis su positsioon on? Kas äkki oleks mõistlik ikkagi diplomaatidele võimaldada ka perekonna neid mudeleid, kui ei olda registreeritud abielus, vaid lihtsalt elatakse koos ja on ühised lapsed?

10:36 Välisminister Urmas Reinsalu

Sada protsenti nõus. Kõigi inimeste eraelu on täiesti vaba ja Eesti diplomaatidele mingeid keelde ükskõik milliste peremudelite puhul ette näha ei pea ma loomulikult mõeldavaks ja see ei oleks demokraatliku õigusriigiga kuidagi seotud. Küsimus puudutas tegelikult, ma oletan, abikaasatasu. Eelnõu ei võta mingisuguseid hoiakuid, mis puudutavad inimese peremudelit või eraeluküsimusi, küll aga näeb eelnõu ette, nii nagu ka 2006. aastal, kui ma ei eksi, jõustunud välisteenistuse seadus, mittetöötavale abikaasale abikaasatasu maksmise, mõningate piirangutega. Nendest üks on see, et kui on n-ö asendussissetulek pensioni kujul, st kui inimene saab pensioni, siis ta peab valima, kas ta saab mittetöötava abikaasa tasu või pensioni. Teiseks, seda eelnõu järgi vähendatakse, aga varem kadus see üldse ära, kui inimene asukohariigis töötas.

Nende teemade üle oli – ma viisin ennast kurssi –, ma arvan, väliskomisjonis väga oluline arutelu. Ma

lasin printida kõik väliskomisjoni stenogrammid selle arutelu kohta, täiskogu stenogrammi ja ka need kirjad, mis saadeti, kui väliskomisjon palus teatud küsimustele vastust. Ma võtan need kindlasti tõsiselt ette.

Diplomaatide sotsiaalõiguste kohta tekkis suur hulk küsimusi ja ma arvan, et järgmisel arutelul ja ka kahe lugemise vahel tuleb nende üle tõsist ja sisulist aru pidada, mitte neile formaalselt vastata. Kui küsimus on selles, kas see oli teadlik valik, mis puudutas mittetöötavale abikaasale abikaasatasu maksmise põhimõtet ja isikute ringi mittelaiendamist, siis jah, see valik oli teadlik. Küsimusele, kas algataja, kas valitsus soovib enda esitatud eelnõu korrigeerida, on vastus eitav.

10:38 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Anti Poolamets, palun!

10:38 Anti Poolamets

Lugupeetud istungi juhataja! Hea ettekandja! Väliskomisjoni istungil kerkis päris teravalt üles härra Randpere ja teiste esitatud küsimus, et kuidas nüüd ometi nii, et ainult abiellunud inimesed võivad saada neid seaduses ettenähtud hüvesid, ikka koosellunud ka, arvasid nemad, ja loomulikult samast soost partnerid. Sellele lisaks ütles komisjoni liige Valdo Randpere, et kui riik arvestab üksnes abiellunuid ja jätab koosellunud mängust välja, siis need teenistujad peaksid pöörduma riigi vastu kohtusse. Kuidas te sellesse suhtute ja mis siis peale hakata, kui Randpere õhutab ametnikke riiki kooseluseaduse alusel kohtusse andma?

10:39 Välisminister Urmas Reinsalu

See poleemika arenes, ma möönan, väliskomisjonis ligi tund aega. See seaduseelnõu ise oli pigem järelevanker ja n-ö vedaja oli tegelikult arutelu selle üle, mis on need kooseluvormid, mille puhul võiks selles seaduses olla abikaasatasuga sarnane regulatsioon. Valitsus seda vajadust sellisel kujul ei näinud. Sellesse, kui kutsutakse üles kedagi oma kas tegeliku või väidetava või talle omistatava õiguse kaitseks kohtusse minema, ei suhtu ma sugugi hirmunult. Siin ei ole midagi dramaatilist.

Kas kehtiv välisteenistuse seadus on põhiseaduspärane? Vastus on minu hinnangul täies mahus jaatav. Kas esitatud eelnõu selle loogika järgi, nagu ka kehtiva seaduse regulatsioon, mida ei muudeta nendes küsimustes kopika eestki, on samuti põhiseaduspärane ja kehtiva õigusega kooskõlas? Vastus on ka jaatav. Need lisasoodustused, mida seadusandja peab meie välisteenistuse diplomaatidele vajalikuks – ma pean oluliseks, et inimesed oleks motiveeritud, inimestel oleks stabiilsus, et nad saaksid keskenduda Eesti riigi huvide kaitsele meie välisteenistuses –, peavad olema tagatud, aga lõpuks on see ikkagi seadusandja valik.

10:41 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Indrek Saar, palun!

10:41 Indrek Saar

Aitäh! Lugupeetud minister! Eelnõu ja selle seadusmuudatuse kohaselt on perekonnaliige ka kaasasolev tugiisik, kes hoolitseb teenistujaga kaasasoleva alla 13-aastase lapse, puudega lapse või puuduva töövõimega täisealise lapse eest. Ainus tingimus tugiisiku kaasavõtmisel on see, et teenistuja ei tohi sellisel juhul kaasa võtta oma abikaasat, kellel oleks õigus saada abikaasatasu ja sotsiaalseid garantiisid. Minu küsimus tuleneb sellest, miks selline erisus on loodud. See tundub olevat otseselt vastuolus selles samas eelnõus tehtud muudatusega, mis võimaldab kaasasoleval abikaasal töötada, ilma et ta abikaasatasu täielikult kaotaks. Miks peab teenistuja lapse heaolu silmas pidades valima, kas ta võtab kaasa tugiisiku või abikaasa?

10:42 Välisminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Vahe on väga lihtne. Nimelt, see on sel juhul, kui kaasas on mittetöötav abikaasa – rõhuasetus on sõnal "mittetöötav" – ja kui küsimus on tasu saamises. Kui tasuküsimust ei ole, siis on oluline vaid see, et inimestel on oma eraelu ja nad elavad koos kellega tahes, kes moodustavad leibkonna. Mõte ja loogika on selline, et kui me kõneleme lapsest, eriti alla 13-aastasest lapsest või ka invaliidist lapsest, kes on diplomaadiga kaasas, siis võib kindlasti olla vajadus, et kui diplomaat on hommikust õhtuni tööl, siis

lapse eest keegi hoolitseks. See inimene võib olla vanaema, see inimene võib olla n-ö *njanja*, kes on kaasa võetud, või mingisuguse sotsiaaltoetaja funktsiooniga inimene, kellel ei pruugi olla seal põrmugi mingisugust leibkondlikku seost, vaid see on inimene, kes aitab lihtsalt laste eest hoolitseda. Seda sel juhul, kui ta võetakse Eestist kaasa. Kui inimene palgatakse asukohariigist, siis see on omaette küsimus. See on kogu see loogika. Sellel ei ole seost elukaaslusega või kooseluga või muude kategooriatega. See vahe ongi selles, et kui mittetöötav abikaasa on kaasas, siis eeldus ongi selle seaduse mõttes – mõeldes sellele toetusele –, et see inimene ongi see, kes saaks täita ka tugiisiku rolli lapsinvaliidi või alla 13-aastase lapse jaoks.

10:43 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

10:43 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Kuidas see värk tegelikult on? On olemas abikaasad – muuseas, tekstis on mõne koha peal kirjas mitte "abikaasatasu", vaid "abikaastasu" – ja on tugiisikud. Kas praegu siis need elukaaslased, kes ei saa seda abikaasatasu, on tegelikult varjunud tugiisiku mõiste alla? Kui ma ei ole ametlikult abielus, siis võtan kaasa oma elukaaslase, kes kvalifitseerub tugiisikuna ja saab ka meie lapse eest hoolitseda. Või ei ole see selline konstruktsioon?

10:44 Välisminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Ei, see ei ole n-ö asendusformuleeringu konstruktsioon. Küsimus on selles, et kui on abikaasa kaasas ja abikaasa ei tööta või töötab osaliselt, siis ta saab abikaasatasu. See on nii abikaasa puhul. Kui on kaasas lapsinvaliid või alaealine laps ning kui diplomaat palkab kellegi, võtab ta Eestist kaasa lapsi hoidma, siis on sel inimesel tegelikult see ülesanne. See ei ole kuidagi n-ö paralleelinstituut, nagu abikaasa eufemiseeritud instituut või asendusinstituut selles loogikas.

10:45 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Hanno Pevkur, palun!

10:45 Hanno Pevkur

Hea Urmas! Äkki sa annad selge vastuse või oskad seda kirjeldada, et Eesti välisteenistuses puuduvad kõikidel Eesti diplomaatidel – ma saan aru, et nii kaua, kui sina oled välisminister –, kes elavad vabaabielus ega ole registreerinud oma abielu, sinu valitsemisajal igal juhul sotsiaalsed tagatised. Aga neid inimesi, kes moodustavad ühise pere, aga ei ole abielus, on diplomaatide hulgas ikkagi päris palju. Sina kui pereväärtuste eest ka varem sõna võtnud inimene ütled aga, et need pereväärtused mitteabielulises kooselus ei ole nagu pereväärtused. Kuidas sa diplomaatidele nüüd silma vaatad?

10:46 Välisminister Urmas Reinsalu

Nii nagu diplomaatidele vaatab silma inimene, kelle välispoliitilisse talenti ma suure lugupidamisega suhtun, Siim Kallas, kelle välisministriks oleku ajal kehtis sarnane õiguslik režiim, nii nagu vaatab neile otsa Jürgen Ligi, kelle välisministriks oleku ajal tehti huvitavaid algatusi välispoliitikas, ja nii nagu vaatavad kõik järgnenud välisministrid. Lisaks ka nii, nagu vaatab Euroopa Parlamendis Euroopa rahvastele silma Sven Mikser, kes sellekohase eelnõu sellisel kujul algatas, nagu see on algatatud. Ma ei dramatiseeriks asju, kui dramatiseerimisväärilist küsimust ei olegi. Jutt ei käi praegu võrdsetest õigustest. Me räägime erinevatest valikutest, mis inimestel reaalelus on, jutt käib sellest, millise n-ö perekondliku staatuse täiendavat toetamist peab riik teenistusandjana vajalikuks ja millise toetamist mitte. See on kahtlemata subjektiivse valiku küsimus.

10:47 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Marko Mikhelson, palun!

10:47 Marko Mikhelson

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud välisminister! Nii nagu sa oma ühes vastuses mainisid, sellel eelnõul on olnud juba pikk menetlusperiood ja tegelikult on ka Riigikogu väliskomisjon arutanud erinevaid

küsimusi, kaasa arvatud diplomaatide ja nende pereliikmete õiguste temaatikat. Me ei puuduta siin näiteks pensionite küsimust, aga kindlasti tuleb see edasises menetlusprotsessis arutlusele. Minu küsimus praegu, esimese lugemise ajal on see, et kui me nüüd, nagu ma mainisin, koostame ju ka välispoliitika arengukava või õigemini oleme seda varsti heaks kiitmas, siis ole hea ja ütle, mis on need kolm olulisemat komponenti selle välisteenistuse seaduse muutmise puhul, millest meie diplomaadid reaalselt kasu saavad. Ja kas koos sellega ka meie välisteenistus tugevneb?

10:48 Välisminister Urmas Reinsalu

Ma arvan, et need kolm elementi, kui nii nimetada – see ei ole välisteenistuse puhul unikaalne, vaid ma arvan, et see on nii ka väga paljude teiste avaliku sektori organisatsioonide puhul –, on tegelikult need, millele me ei leia siit vastuseid, aga me leiame vastused eelarvest. Esiteks on see ikkagi motiveeriv ja stabiilne sissetulek. See on, ma näen, kindlasti üks küsimusi, kui me soovime inimesi hoida pikalt tööl, saada tööle häid inimesi, ideede kohta huvitavat lisandväärtust andvaid inimesi. Teine on, ma arvan – see ongi tegelikult see ametkondlik loogika, mis on sisse ehitatud konkursikomisjoni ja nõnda edasi –, töörahu. Organisatsioonis on alati kõigis küsimustes, kui on piiratud ressursid, sh inimeste ametikohtadele paigutamisel, eriti kui on paljudele inimestele huvi pakkuv koht üle, kindlasti oma subjektiivne määr, diskussioon, aga peavad olema selged reeglid, mille alusel inimesi ametisse nimetatakse, ja organisatsioon peab toimima objektiivsete kriteeriumite alusel. Nii et motiveeriv sissetulek ja töörahu. Ja kolmas on, ma arvan, see oluline väärtus, et organisatsioon peab olema piisavalt paindlik, see n-ö raam, selgroog peab olema paigas, on põhimõtted, kuidas inimesed sisenevad välisteenistusse, mille alusel neile on tagatud toimetulek erinevate toetuste kujul ja piisav sissetulek. Aga ikkagi on väga palju niisugust tehnilist bürokraatiat kõigi nende määruste ja protseduuride asjas. On mõte seda ikkagi viia allapoole, et seda saaks jooksvalt ja paindlikumalt töö korras reguleerida. Ma usun, et need on need kolm väärtust. Väikeriik peaks hoidma oma diplomaate, peaks tagama selle, et töörahu on diplomaatidele tagatud, ja kolmandaks peaks ta suutma ka organisatsiooni sees tagada bürokraatia mõttes paindlikkuse.

10:49 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

10:50 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea välisminister! Anna mulle ülevaade, kuidas jagunevad Välisministeeriumis diplomaadid protsentuaalselt, kellel on abikaasa ja kellel on elukaaslane. Teine pool küsimusest: kui palju peaks riigieelarvesse raha juurde kirjutama, kui elukaaslased peaksid ka hakkama abikaasatasu saama?

10:50 Välisminister Urmas Reinsalu

Niisugust arvestust ma ei teagi. Küllap on olemas mingid siseankeedid, aga ma võin vastata nõnda, et seda küsimust, niisugust statistikat, kas kavatsetakse abielluda või mis on inimeste eraeluline suhe, ministeeriumil ei ole. Küll aga on mul siin üks õiend. Kuna see poleemika kulges ka eelmises parlamendikoosseisus, siis just nimelt vastuseks väliskomisjoni huvi tundmisele ongi siin vastused, kui paljudel välislähetuses olevatest isikutest on kaasas abikaasad. Selle aasta alguse seisuga oli 225 inimesest abikaasa kaasa vormistatud 99-l. Sealhulgas on ka neid, kes abikaasatasu taotlenud ei ole, ükskõik mis motiividel, ennekõike, ma arvan, nendel motiividel, et nad jätkavad tööd või on asukohariigis mingisuguse rakenduse leidnud. Abikaasatasu saajaid oli 2018. aastal keskmiselt 84. Eri kuudel kõikus abikaasatasu saajate arv 75 ja 92 inimese vahel. Abikaasatasu, ma juhin tähelepanu, makstakse ka kehtiva seaduse alusel. Kokku on 2019. aasta eelarves abikaasatasuks planeeritud 1,734 miljonit. Siin mingisuguseid põhimõttelisi muutusi me ette ei näe. Selles, kui palju lapsinvaliidide ja alaealiste laste tugiisikuid soovitakse kaasa võtta, me ei prognoosi mingeid olemuslikke summade muutusi.

10:52 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Siim Kallas, palun!

10:52 Siim Kallas

Härra minister! Alguses oli natukene juttu sellest, et välisteenistusse võiks kaasata inimesi ka väljastpoolt. See on tegelikult väga suur teema. Välisteenistuse loomise alguses tehti valik väga suletud karjäärisüsteemi kasuks teatud väga selgetel põhjustel, millele ma ei hakka praegu aega pühendama. Aga kas te olete nüüd mõelnud sellele, et seda süsteemi avada, mis tähendaks avatud karjäärisüsteemi ja ka seda, et teatud tingimustel oleksid võimalikud avalikud konkursid tähtsate postide täitmiseks välisteenistuses, kuhu saaksid kandideerida lugupeetud äritegelased, minupärast ka poliitikud, minupärast ka kultuuritegelased? Sellest on viimastel aegadel palju juttu olnud, et see suletud karjäärisüsteem hakkab ennast ammendama, ametipostide täitmisega on süsteemi sees aina rohkem ja rohkem raskusi.

10:53 Välisminister Urmas Reinsalu

Ma ütlen nõnda, et teatud tasakaal on alati mõistlik, tasakaalu ühes või teises suunas lükkamine võib ilmselt, eriti väikeriigis, kus nendel organisatsioonidel ei ole lihtsalt mastaabist tulenevalt nii palju jalul püsimise võimet, ajada süsteemi ühte või teise suunda kummuli. Iseenesest, ka kehtiv seaduseraam seda võimalust ei välista. Kui küsida, kas võiks seda veel mingite muudatusettepanekute abil parlamendis arutada, siis ma olen igati selleks valmis. Minul ei ole kindlasti selle arutamise suhtes nagu niisugust tabulist loogikat. Kui küsida, kas me seame kahtluse alla selle, et tänane diplomaatide korpus on võimeline n-ö roteerima, siis kindlasti on võimeline. Aga kas niisugune kõrvalt tulev, pikema perspektiiviga pilk annaks juurde rohkem väärtust selle organisatsiooni kvaliteedile? Ma arvan, et on võimatu selle argumendiga vaielda. Muidugi, ma oleksin igati valmis seda arutama. Ei ole tabustatud ei poliitikast välisteenistusse siseneda soovivad inimesed ega erasektorist tulevad inimesed. See küsimus on kindlasti oluline, et säiliks objektiivsed kvaliteedi- ja valikukriteeriumid. Inimestel peab olema kompetents.

10:55 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Valdo Randpere, palun!

10:55 Valdo Randpere

Aitäh! Hea Urmas! Kas sa ei karda, et sa paar vastust tagasi valetasid meile ja äkki nüüd ka riskeerid mingite õudsete tagajärgedega? Sa ütlesid, et Sven Mikser esitas selle eelnõu sellisel kujul. See ei ole tõsi. Sven Mikseri esialgses eelnõus oli täpselt kirjas, et ka erinevate teiste kooseluvormide puhul peale abieliu oleks võimalik saada nn abikaasatasu. Selle blokeerisid sina toonase justiitsministrina. Siis see eelnõu muutus selliseks, nagu ta sinu ees praegu on. Aga see selleks. Komisjonis olid sa väga uhke selle üle, et tänu sellele, et see eelnõu on selline, nagu ta on, sõlmitakse Välisministeeriumi töötajate seas palju abielusid enne lähetusse minekut ja lahutatakse peale sealt tulekut. Seda nimetatakse eesti keeli fiktiivabieluks. Kas sina eelistad fiktiivabieliu teistele kooseluvormidele? Kas ka näiteks sellesse rahvaküsitlusse, mis te kavatsete teha, panete küsimuse: kas mehe ja naise abieliu ning fiktiivabieliu peaks olema põhiseadusesse kirjutatud sisse kui ainus kooseluvorm, mis on riigi poolt austatud ja armastatud?

10:56 Välisminister Urmas Reinsalu

Kallis Valdo! Ma tänan selle huvitava küsimuse eest, mis paraku väliskomisjonis arutatut peegeldades ei vasta objektiivsusele, vaid asetseb kuskil sellega küllitsi või selle kõrval. Kas horisondil või distantsil – see jääb küsija otsustada või nende otsustada, kes seal kohal olid. Kindlasti ei avaldanud ma mingisugust õnne või rõõmu selle üle, et keegi sõlmib fiktiivabieliu. Samamoodi võiks väita, et need isikud, kes teevad ettepanekuid, et kooselulepingu puhul oleks olemas seesama paralleelne abikaasatasu, teevad ettepaneku sõlmida fiktiivkooselusid või midagi muud. Ma arvan, et niisugust mõtet ei ole ettepaneku tegijal, ammugi ei olnud seda ettepanekut siin sees.

Kas väliskomisjonis küsiti – vabandust, ma ei mäleta, olid see sina, Valdo, või keegi teine –, kas sõlmitakse abielusid enne välisteenistusse minekut, või oli seal see väide, et neid sõlmitakse? Minu kinnitus oli, et ma ei näe midagi halba selles, kui inimesed abielluvad. Kas tegemist on fiktiivabieluga või mitte, seda ei oska ma kommenteerida. Ma kindlasti ei tervita mingisuguseid fiktiivseid toiminguid, mida tehakse eksitamise teel, selleks et saada mingit õiguslikku staatust, olgu see elamisluba Eestis fiktiivabieliu abil või mingisugune toetus või soodustus. Mul ei ole põrmugi kahtlust, et ükski Eesti

diplomaat niisuguseid toiminguid oleks teinud. Ma lükkan selle küll ümber.

Mis puudutab seda, kas ma valetasin siin, kui ma rääkisin selle eelnõu esitamisest, siis ma pidasin silmas tõepoolest parlamenti esitamist. Õige on see, millele sa, Valdo, tähelepanu juhtisid, et poleemika selle üle oli ka eelmise parlamendikoosseisu ajal valitsuse kooskõlastusringil. Siin ma kindlasti ei soovi parlamenti kuidagi eksitada. Pärast arutelu jõudis valitsus seisukohale ja see ongi valitsuse asi, neile makstakse palka selle eest, et nad seisukohtadele jõuaksid. Kas need seisukohad meeldivad kõigile, ka selle debati osalistele, see jääb maise kokkuleppes alati niisuguseks suhteliseks. Aga see valitsus jõudis nendes küsimustes seisukohale sellisel kujul, nagu see eelnõu on praegu esitatud, ja ma arvan, et siin ei ole midagi halba.

Kas võimalik põhiseaduse rahvahääletus peaks sisaldama üleskutset fiktiivabielusid sõlmida? Ei, ma kindlasti ei toetaks niisugust lähenemismurka, et inimesed oma perekonnaõiguslikku staatust püüaksid kuidagi fiktiivselt määratleda, olgu see fiktiivabielu, fiktiivlapsendamine või mingi muu õiguslik staatus, ennekõike, ma sain viitest aru, varalise hüve saamise eesmärgil. Ammugi ei ole see õiguspärane, iseküsimus on, kuidas seda hiljem õiguslikult objektiivselt määratletakse. See on õigusvastane ja ma arvan, et see on üldinimliku arusaama järgi ka moraalivastane.

10:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Indrek Saar, palun!

10:59 Indrek Saar

Aitäh! Kõigepealt, jah, tõesti, ajaloolise tõe huvides ütlen, et sa natukene manipuleerisid, kui sa siin Sven Mikserist rääkisid. Valdo Randpere juhtis sellele juba tähelepanu, nii et ma ei hakka seda kordama, et sina justiitsministrina ei lasknud tollasel välisministril tuua siia saali eelnõu, kus oli juttu ka registreeritud kooselust. Aga nii justiitsministri kui ka välisministrina oled sa tegelikult seadusandja tahet ignoreerinud. Seadusandja on öelnud, et registreeritud kooselu institutsioon on Eestis olemas ja selle kooselu registreerimise kaudu täpselt samamoodi kirjeldatakse perekonda moodustavate inimeste suhteid. Sa ignoreerisid seda justiitsministrina, seda eelnõu esialgset versiooni blokeerides, ja ignoreerid seda nüüd välisministrina. Ometi peaksid sa aru saama, et see on ju ebavõrdne kohtlemine, millega sa praegu tegeled, sa teed seda lihtsalt sellepärast, kuna sinu maitse on natuke teistsugune. Miks sa neid inimesi ebavõrdselt kohtled?

11:01 Välisminister Urmas Reinsalu

Väga oluline teemaring. Ma mõtlesin, kas me ikka tegeleme välisteenistuse küsimusega. Vabalt! Hakkame tegelema seksuaalreformide ja kooselu teemaga, mulle pakub suurt huvi seda õiguslikult analüüsida, anda hinnanguid, mul ei ole selle vastu midagi. Küsimus, kuidas seadusandja oma tahet määratles. Ma arvan, et ta määratles seda õiguslikus mõttes rakendamatult. See oligi näide, kus sisuliselt nende suhete mõiste, mida kujutatakse ette kooselusuhetena, oli tegelikult ju õiguslikult sisustamata, see pidi tulenema n-ö rakendusaktidest. Me teame, et siin on erinevad seisukohad. Minu seisukoht on üks, minu juhitud Justiitsministeeriumil oli üks seisukoht. Kas selline asi üldse on õiguskorras rakendunud või mitte, sellises tähenduses, et see seoti sellega, et koos rakendusaktidega määratakse kindlaks, mis suhted need üldse on?

Kui vaadata taotlust, mis tegelikult oli kooseluseaduse ja rakendusaktide menetlusse andmisel, mis on nüüd menetlusest välja kukkunud, siis tegelikult ... Või kas on menetlusest välja kukkunud? Ega ei ole vist ka sotsiaaldemokraadid, suured entusiastid, selles parlamendikoosseisus seda seadust enam esitanud. Olete loobunud sellest poliitikast ja õigesti olete teinud. Miks te olete õigesti teinud, kui te ei ole esitanud enam kooseluseaduse rakendamise seadust? Te olete väga õigesti teinud, sest see oli õiguslik viga. Sooviti kehtestada paralleelabielu. Vaadake, võeti kõik Eesti seadused, kus oli mainitud abielu mõistet, ja kleebiti sinna juurde – oli väga lihtne n-ö seaduseelnõu teha, eks ole – registreeritud kooselu. Ja nii tuligi saja või kahesaja seaduse muutmise seadus ning sisuliselt tekkiski paralleelabielu. See on kindlasti õiguslik künism, kui ühte õigusmõistet, mis on abielu – see on väga selgelt määratletud, oma õigustega, mis antakse perekonnaõiguslikult, ja oma toetuskohustustega, mida ühiskonnas näeb ette riik –, sooviti asendada n-ö koopiamõistega, tekitati n-ö koopiasüsteem, selle asemel, et ausalt öelda, mis tegelikult kogu selle asja ja kogu selle aktsiooni mõte oli. Selle aktsiooni mõte ei olnud ju faktilises abielus või faktilises kooselus olevate inimeste õigusi tugevdada, sest neid see kuidagi ei puudutanud. See oli eksitav, mis räägiti, et sada tuhat inimest saab õigusi juurde jne, see puudutas

faktilises abielus olevaid inimesi, vaid eesmärk oli tõesti võimaldada paralleelse või sarnase õigussuhte kaudu luua õiguskorras võimalus ka kahe samast soost inimese abielulaadseks suhteks. See tekitas loomulikult ühiskonnas resonantsi ja see õigusmanööver ei leidnud sellist tuge, nagu initsiaatorid võib-olla lootsid. Kindlasti tuleb nendest asjadest rääkida ausalt, mis on tegelik soov, ning siis on võimalik neid ka õiguslikult kirjeldada ja kujundada ideoloogilised maailmavaatelised seisukohad. Ma arvan, et need teemad on muidugi olulised.

11:03 Aseesimees Siim Kallas

Valdo Randpere, palun, teine küsimus!

11:03 Valdo Randpere

Aitäh! Ma olen sulle, kallis Urmas, mitu korda ausalt rääkinud, mis oli selle kooseluseaduse tekkimise tagamaa ja mõte. Ma ütlesin ka väliskomisjonis, et ma ei võitle selle teema puhul mitte homoseksuaalsete inimeste õiguste eest, vaid ma võitlen kõigi inimeste õiguste eest, kes ei taha abielu registreerida, aga sellegipoolest elavad koos. Kooseluseadus on sooneutraalne. Kooseluseadusest võiksid eelkõige numbriliselt kõige rohkem kasu saada just heteroseksuaalsed inimesed, keda Eesti ühiskonnas on väga palju ja kes ei ole abielu registreerinud. Sina juristina tead ka, et neil ei ole samu õigusi ja kohustusi, nagu on abielus olevatel inimestel.

Aga ma tahtsin küsida sinu seisukohta selles suhtes, et Maria Jufereva-Skuratovski ütles väliskomisjonis sama diskussiooni jätkuks, et kui inimesed ei ole abielus, siis on see mehe viga, sest kõik naised tahavad abielluda ja kui nad ei ole abielluda saanud, siis on see mehe viga. Kas sa jagad seda seisukohta? Ja kuidas me sellest nüüd üle saaksime?

11:05 Välisminister Urmas Reinsalu

Tead, Maria on elu näinud naine. Tal on kindlasti selle koha pealt oma tugev tunnetus olemas. Eks nendes elulistes asjades kirjanikud üldistavad, kultuuriinimesed üldistavad ja loovad kujundeid inimsuhetest. Kui ükskõik milline lavakunstiteos tuleb välja, siis millest see kõneleb? Inimsuhetest kõneleb, eks ole. Nende teemade ümber kogu inimkultuur oma kunstilises kommunikatsioonis, nende suhete ja lähedussuhete ümber ju keerlebki. Aga iga üldistus on alati ebaõige. Ma arvan, juba eelduslikult on nii, et alati on olemas ka erandeid.

Aga mis puudutab sinu muret selle pärast, et tuleks anda inimestele rohkem turvalisust, siis ma arvan, et rohkem turvalisust, pole midagi öelda, pakub selles vormis ja lapsi silmas pidades kahtlemata abielusuhe. See, mis puudutab abikaasa töövõimetuks jäämist, ülalpidamiskohustust, mis tekib abikaasal, ülalpidamiskohustust laste suhtes, ka neid suhteid, kui pere peaks purunema, muid küsimusi – see kahtlemata ongi tegelikult universaalselt mõeldud selleks, et pere saaks funktsioneerida ja oleks suurem garantii. Lähisuhtes on see täitsa loomulik.

Kas registreeritud kooselu lahendab faktilises kooselusuhtes olevate kaasade probleeme, kui nad ei soovi – nii nagu nad erinevatel põhjustel ei soovinud astuda abiellu – ka registreeritud koosellu astuda, ütleme, ennekõike ühe suhte liikme, mehe või naise tõttu, millele Maria viitas? Nad ei astu ka registreeritud koosellu, me mõlemad teame seda. Ma mäletan, et eelmises parlamendikoosseisus, kui see poleemika kulges – see oli juba üle-eelmises parlamendikoosseisus, aeg läheb ruttu –, oli laual, ma juhtisin sellele tähelepanu ja oli väga tõsine debatt selle üle, me vist esitasime isegi eelnõu selle kohta, kui sa mäletad, Valdo, et kui on olnud pikaajaline faktiline abielusuhe või abielulaadne suhe, siis kohtus on iseenesest võimalik tuvastada vallasvara jagamist, minnakse lahku, ja on selge, kellele jäävad potid, kellele pannid, aga kinnisvara puhul nii ei ole. Võtame nüüd näite: naine on kodus ja kasvatab lapsi, mehe nimel on kinnisvara, mees maksab pangalaenu, siis minnakse lahku, mehe nimele jääb maja ja naisele jäävad üldiselt, nagu tavaliselt kohus määrab, lapsed. Väga pikaajase suhte korral tegelikult tuleks, ma arvan, või võiks õiguslikult kohtule anda võimaluse hinnata kogu panust koosellu, sh vaadata see kinnisvaraküsimus üle. Aga meil oli väga tõsine kaklus, sa mäletad, öeldi, et siis hakatakse Volvosid jagama. Ma arvan, et kui me räägime, kas on võimalik Eesti perekonnaõiguses tugevdada just nimelt laste positsiooni, siis neid küsimusi oleks kindlasti võimalik arutada. Aga see registreeritud kooselusuhe kuidagi neid küsimusi, kuidas õiglaselt lahku minna, kui väga pikaajagne faktiline abielusuhe puruneb või lõpeb, paraku kindlasti ei lahenda.

11:08 Aseesimees Siim Kallas

Signe Riisalo, palun!

11:08 Signe Riisalo

Aitäh, juhataja! Hea minister! Selguse huvides: ma olen kooseluseaduse pooldaja ja väga pooldaks ka seda, et rakendusaktid tuleksid. Aga minu küsimus ei ole seotud kooseluseadusega ja ma loodan, et te ka vastusesse seda sisse ei too. Repliigi korras ütlen veel seda, et laste õigused perekonnaseaduses on kaitstud, sõltumata sellest, kas vanemad on abielus, ei saa lapsed kahjustatud. Aga küsimus on mul lihtsalt selline: kas ei ole selektiivne, mismoodi me inimestele teatud juhtudel anname riigi poolt soodustusi ja teatud juhtudel mitte? Kuidas te inimestele seda selgitaksite, et meil on seadusi – viitan siin ka Hanno sõnavõtule –, mis räägivad abielusarnastest suhetest ja annavad inimestele soodustusi, olgu see või kaitseväeteenistuse seadus, ja siis on teised seadused, mille puhul neid ei anta? Millega te seda selektiivsust põhjendate?

11:09 Välisminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Ma ütleksin nõnda. Küsimuses te kasutasite sõna "abielusarnane". Abielu on väga kindel, väga selgelt õiguslikult paika pandud suhe. Sellel on oma õiguslik raam ja me ei peagi tuletama siin mingeid analoogilisi suhteid. Inimestel on eraelu. Kui me kõneleme leibkonnana kooselamisest, siis ega see ei pruugi alati intiimse lähedusega seotud olla. Inimesed võivad elada koos ühes leibkonnas ja seal oma elu korraldada. See on inimeste eraeluline valik ja riik ei pea oma nina kuidagi sinna toppima. Sa ütlesid, et osas seadustes seda kohaldatakse, osas mitte. Ma arvan, et see, mis puudutab riigi jaoks ka täiendavat toetuskohustust, sest perekond on riigi kaitse all, siis see abielu täiendav kaitsmine, püsiva abielu täiendav kaitsmine riigi poolt toetuskohustusena on kahtlemata suures plaanis ikkagi maailmavaateline valik, riigi väärtusvalik. Fakt on see, et Eestis on väga palju erinevaid peremudeleid ja kindlasti ei ole kellelgi moraalselt õigust – ega tohigi olla – näidata näpuga halvustavalt ühe või teise inimestevahelise suhte peale. Ei ole riigi asi neid valikuid langetada. Kindlasti on olemas abieluline peremudel, mida riigil on, ma arvan, mõistlik täiendavalt toetada, ja seda ta on teinudki 2006. aastal vastuvõetud välisteenistuse seaduse ja selles vaimus ka praegu esitatud eelnõu järgi.

11:11 Aseesimees Siim Kallas

Signe Riisalo, palun teine küsimus!

11:11 Signe Riisalo

Aitäh! Te rääkisite abielu kaitsest. Tegelikult on põhiseaduses kirjas ka perekonna kaitse ning laste ja vanemate suhte kaitse. Äkki te selgitate natuke täpsemalt, mis on perekonna kaitse ja abielusuhte kaitse vahe.

11:11 Välisminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Kindlasti vajab põhiseadus täiendamist selles küsimuses, et neid asju õiguslikult veel tugevamalt põhistada. Ma arvan, et see ongi tegelikult see, mis 2021. aasta kohalikel valimistel tuleb rahvahääletusele ja need valikud langetatakse. Aga mis puudutab perekonnasuhte kaitset, siis ma arvan, et perekonnaseadus üsnagi selgelt määrab kindlaks pereliikmete omavahelised toetamise kohustused perekonnas, samuti kõrvuti sotsiaalhoolekandeõigusega määrab kindlaks ka need toetusvahendid, mida riik või kohalikud omavalitsused on võimelised pakkuma kas üksikisikule tema staatusest tulenevalt või perele.

11:12 Aseesimees Siim Kallas

Vilja Toomast, palun!

11:12 Vilja Toomast

Aitäh! Ma eeldan, et hea seadusloome tava peaks põhinema mingitel analüüsidel või uuringutel, ka siis, kui seadusi muudetakse. Aga täna te väitsite siin üsna kindlalt, et need inimesed, kes ei ole abiellunud, kindlasti ei registreeri ka oma kooselu. Mis uuringule tuginedes te seda nii selgelt ja kindlasõnaliselt väitsite?

11:13 Välisminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Ma ütlen, et iga üldistus on vale, nagu ma ütlesin ka ühele eelmisele küsimusele vastates. Ma lihtsalt tuginesin sellele, et kui kooseluseadust arutati, siis hea küsija, kes nüüd on saalist lahkunud, ütles, et vist sada tuhat paari vajavad seda, et oma suhe registreerida, ära korrastada. Sada tuhat! Sada tuhat – mul jäi see kuklasse kummitama. Ma ei ole päris kindel, ilmselt on iga number, mis ma ütlen, vale, aga ma mäletan, et neid registreeritud kooselu lepinguid on tekkinud, ma ei tea, vist poolsada, alla saja, ütleme, see number on kümnetes. Kui te küsite, millele ma tuginen, siis ma tuginen empiirikale. Empiirika näitab eelduslikkust, kui palju on inimestel faktilist kooselusuhet ja kui palju on nad soovinud seda registreeritud kooselu realiseerida. Me näeme, et need numbrid on suurusjärgudes erinevad. Selle töö kvaliteedi määraja on olnud elu.

11:14 Aseesimees Siim Kallas

Andres Sutt, palun!

11:14 Andres Sutt

Aitäh! Hea minister! Ma tulen tagasi Signe Riisalo küsimuse juurde perekonna kui sisulise mõiste kohta. Inimesed elavad koos, neil on lapsed, nad teevad tööd, lapsed käivad koolis. Mis sõnumi te ikkagi annate Välisministeeriumi nendele töötajatele, kes ei ole ametlikult abielus? Kuidas nende karjääriperspektiiv peaks paistma ja kuidas nad seda perekonda, mis ilusasti koos funktsioneerib, võiksid oma töökarjääris edasi arendada?

11:14 Välisminister Urmas Reinsalu

Küsimus on selles, et kui ma teen üldistuse, siis võin öelda, et kindlasti kõigi diplomaatide karjäärisooritust hinnatakse selle järgi, kui tublid, usinad, andekad ja kui suure kogemusepagasiga nad on. See põhineb nende personaalsel professionaalsel sooritusel. Tõepoolest, ma lugesin Indrek Tarandi ... Mitte memuaare, see oli Välisministeeriumi kogumik ministeeriumi algusaegadest, ja ta kirjutas seal, kuidas Välisministeeriumile muutus see asi koormavaks – ta ise palus vabandust – ja oli isegi niisugune valuline juhtum, et oli vist nelja lapsega pere, kes oli lähetuses, ja kuna laste eest tuli maksta koolituskulusid jne, 1990-ndate alul oli see väga suur kulu, siis nad toodi enne tähtaega välislähetusest tagasi. Aga neil olid laenukukil, olid kursivahed ja see konvergens polnud ju toona sissetulekutes ja kõiges muus toimunud, ning see oli väga valuline. Nii et on ka näide olnud, kui lasterikast peret on seetõttu n-ö diskrimineeritud, mida Indrek ka ei eitanud selles kirjutises toona. Kindlasti, on sul suur pere või oled sa üksik inimene või elad ükskõik millises eraelulises vormis, see ei puuduta sinu karjääri või tegevust Välisministeeriumis. Ma võin seda ühemõtteliselt kinnitada.

Meil tekkis väga õigustatud küsimus, mis oli ka komisjoni esimehel, et ei tohi ka muul alusel diskrimineerida, näiteks ealisel alusel. Elukogemust ei ole võimalik imiteerida. Väga paljusid muid talente on võimalik imiteerida, aga elukogemust ei ole võimalik asendada. Järelikult, kindlasti on palju asju, mida tuleb silmas pidada. Ja mida ma oskan vastata? Kui su küsimus oli perekonnast laiemas filosoofilises mõttes, siis perekonda on Euroopa kultuuris traditsiooniliselt mõistatud kui isikute kooslust, keda ühendab esmalt kas abielu või põlvnemine. See on niisugune kulturoloogiline määratlus.

11:17 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh, härra minister! Rohkem küsimusi ei olegi. Nüüd on meil võimalus ära kuulata kaasettekanne. Härra Mihkelson, palun!

11:17 Marko Mihkelson

Hea juhataja! Head kolleegid! Kõigepealt, enne kui ma lähen selle konkreetse komisjoni istungi juurde, kus eelnõu tänaseks esimeseks lugemiseks ette valmistati, ma lihtsalt juhin teie tähelepanu, et me tegelikult menetlesime antud eelnõu ehk välisteenistuse seaduse muutmist ka eelmises Riigikogu koosseisus, selle töö lõpuosas. Väliskomisjon tegi juba siis, nagu ka välisminister oma ettekandes meenutas, väga põhjaliku eeltöö, et me saaksime selle väga olulise seaduse muutmisega lõpule, et tõepoolest meie välisteenistus selle tõttu muutuks tugevamaks, nüüdisaegsemaks, paindlikumaks, avatumaks, nii et ka meie välisteenistuses töötavad inimesed ei oleks ühel või teisel viisil diskrimineeritud, nagu me juba siin sellest arutelust natukene aimu saime. Ma olen veendunud, et ka

selle koosseisu ajal me väliskomisjonis väga põhjalikult kõikidele nendele küsimustele, mis eelmine kord jäid kas osaliselt vastuseta või tõusetusid juba praeguses arutelus, püüame leida võimalikult täpsed ja argumenteeritud vastused, kui me peame vajalikuks meie ette toodud eelnõus mingeid muudatusi teha. Väliskomisjon valmistas eelnõu esimest lugemist ette neljapäeval, 7. novembril 2019. Istungile olid kutsutud välisminister Reinsalu ning Välisministeeriumi juriidiliste ja konsulaarküsimuste asekanter Erki Kodar ning ka juriidilise osakonna 1. büroo ehk rahvusvahelise õiguse büroo jurist Liina Martinson. Kutsutud külalised andsid ülevaate sellest, millega eelnõu muutmise puhul tegemist on või mida taotletakse, ja sellel minister oma ettekandes ka peatus.

Komisjoni arutelude käigus esitati terve rida küsimusi, mis puudutasid ennekõike meie diplomaatide välislähetuses viibimise puhul makstavaid toetusi, seda, milline on välislähetuses viibivate pensionäride õigus saada abikaasatasu, kellel on võimalik saada abikaasatasu ning millisel juhul seda ei maksta või makstakse väiksemas ulatuses. Samamoodi oli arutelu all see, nagu ka siin kolleegide küsimustest välisministrile välja tuli, kas avaliku teenistuse seaduse suhtes kohaldumist taotlevas eelnõus on järgitud neid põhimõtteid, mida juba nii mitmeski kehtivas seaduses rakendatakse. Eriti oli juttu elukaaslase mõistest. Aga ma usun, et need teemad, nii nagu arutelud komisjonis näitasid, ilmselt tõstatuvad järgnevatel selle eelnõu menetlusprotsessile kaasa aitavatel koosolekutel.

Ka eelmises koosseisus sai komisjon päris põhjaliku ülevaate nendest praktikatest ja tavadest, mis on kujunenud meie heade partnerite ja liitlaste seas, kus välisteenistused võib-olla, st mitte võib-olla, aga päris kindlasti on kaugelt pikemaajalise kogemusega. Nendes aruteludes, mis meil ees seisavad, soovib komisjon kindlasti saada võimalikult laia informatsioonipagasit nii oma kogemuse kui ka partnerite ja liitlaste kogemuse põhjal. Lõppeesmärgid on, et meie välisteenistus muutuks selle seadusemuudatuse kaudu tugevamaks ja meie diplomaatide karjääri planeerimisel oleksid kõik kitsaskohad arvesse võetud. Komisjon otsustas oma arutelude põhjal küsida arvamust Riigikogu sotsiaalkomisjonilt. Näiteks toon teile lihtsalt paar küsimust, mida komisjon on sotsiaalkomisjoni poole pöördudes tõstatanud. Kas ja millistel kaalutlustel on seaduslik ja võrdse kohtlemise printsiibiga kooskõlas see, et abikaasatasu ei maksta juhul, kui kaasasolev abikaasa saab riiklikku pensioni? Või näiteks selline küsimus: kas ja millistel kaalutlustel on seaduslik ja võrdse kohtlemise printsiibiga kooskõlas töötava abikaasa abikaasatasu vähendamine? Või ka näiteks selline küsimus: kas ja millistel kaalutlustel on eespool kirjeldatud asjaoludel proportsionaalne välisesinduses teenistujaga kaasasoleva mittetöötavale abikaasale tööturuteenustele ligipääsu mittevõimaldamine, eriti arvestades tööturuteenuste ja -toetuste seaduse §-s 1 kirjeldatud eesmärki saavutada tööealise elanikkonna võimalikult kõrge tööhõive ning pikaajalise töötuse ja tööturult tõrjutuse ennetamine tööturuteenuste osutamise ja tööturutoetuste maksmise kaudu? Nii et nagu te näete, välisteenistuse seadusel ja eelnõul, mis meie ees on, on kaugelt laiem ulatus ja hoopis laiemad probleemid, millele on vaja reageerida, need ei puuduta ainult rangelt diplomaatilisi teemasid.

Minister pani mõttekohana ette, et me võiksime töötada komisjonis selliselt, et välisteenistuse seaduse uus redaktsioon võiks jõustuda järgmise aasta 1. augustist. Eks kõik sõltub ilmselt sellest, milline on meie menetlusprotseduurika, kui palju tuleb muudatusettepanekuid ja mille kohta komisjon ise soovib veel täiendavat informatsiooni saada, enne kui järgnevale lugemistele tulla. Aga vaieldamatult on üks ka eelmise koosseisu väliskomisjoni põhiseisukohti selle eelnõu kuulamisel ja menetlemisel olnud see, et ilmselt oleks mõistlik kõigepealt ka Riigikogus läbi arutada välispoliitika arengukava järgmiseks kümneks aastaks. Väliskomisjon praegu tegeleb sellega, et valmistab ette Riigikogu suure saali sellekohast istungit. Ma lihtsalt tuletan kolleegidele meelde, et välispoliitika arengukava üheks oluliseks sambaks on välisteenistuse tugevdamine, millele peaks kaasa aitama ka käesolev eelnõu.

Komisjon tegi 7. novembril peale väga sisulist arutelu ettepanekud saata eelnõu täiskogu päevakorda 12. novembriks 2019, esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 3. detsember 2019 kell 17. Ettekandjaks määrati siinkõneleja ja nagu ma juba mainisin, tehti ka otsus küsida sotsiaalkomisjonilt arvamust komisjoni valdkonda kuuluvate teemade kohta. Aitäh!

11:26 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Kaasettekandjale ei näi küsimusi olevat. Kas on soovi pidada läbirääkimisi? Kõne saab pidada fraktsiooni esindaja. Kõnesoove ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 45 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud ning muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on 3. detsembril kell 17.

Enne kui me läheme järgmise päevakorrapunkti juurde, ütlen, et Keskerakonna fraktsioon on toonud

taotluse pikendada tänast istungit päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella kaheni. Ma panen selle ettepaneku hääletusele. Kutsume kõigepealt kõik saali.

Nõnda, kallid kolleegid, palume võtta sisse kohad, et hääletada! Panen hääletusele Eesti Keskerakonna fraktsiooni ettepaneku pikendada tänast istungit päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella kaheni. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Tööaja pikendamise poolt hääletas 64 Riigikogu liiget, vastu ei olnud keegi, erapooletuid ei olnud, ei osalenud 35. Niisiis on tänast istungit pikendatud kuni päevakorra ammendumiseni, aga mitte kauem kui kella kaheni.

4. 12:30 Tartu Ülikooli seaduse ja Eesti Haigekassa seaduse muutmise seaduse eelnõu (98 SE) esimene lugemine

11:31 Aseesimees Siim Kallas

Nüüd järgmine päevakorrapunkt, see on Vabariigi Valitsuse algatatud Tartu Ülikooli seaduse ja Eesti Haigekassa seaduse muutmise seaduse eelnõu 98 esimene lugemine. Ettekandjaks palun sotsiaalminister Tanel Kiige.

11:31 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Austatud parlamendiliikmed! Annan lühikese ülevaate Tartu Ülikooli seaduse ja Eesti Haigekassa seaduse muutmise seaduse eelnõus 98 tehtavatest peamistest muudatustest.

Eelnõuga antakse haigekassale alates järgmisest aastast ehk 2020. aastast üle arst-residentide töötasu rahastamine. See tuleneb natukene varasematest otsustest ehk eelmise valitsuse ajal vastu võetud otsustest haigekassa rahastuse muutmise kohta. Teatavasti hakati ka mittetöötavate vanaduspensionäride eest maksma ravikindlustuse osa sotsiaalmaksust, mis järk-järgult tõuseb, 2022. aastaks 13%-ni, ja sellesama otsuse raames vaadati üle ka muid haigekassa ja Sotsiaalministeeriumi rahastatavaid teenuseid ning liiguti suurema ühtlustamise suunas ehk viidi teenuseid üle. Näiteks viidi juba kiirabi ja nüüd viiakse arst-residentide töötasu rahastamine üle haigekassasse. Sisuline otsus tuleneb varasemast, rahaliselt on sellega arvestatud juba 2020. aasta eelarve koostamise käigus, sellega on arvestatud ka varasemate riigi eelarvestrateegiate koostamise käigus. Eelarveline mõju on küll 18 miljonit eurot, aga see ei ole lisakohustus, see ei lisandu kinnitatud RES-ile ega Riigikogu menetluses olevale riigieelarvele.

Mõte on selline, et selle konkreetse seaduse alusel hakatakse alates 2020. aastast haigekassa eelarvest maksma kinni arst-residentide töötasuga seotud kulusid, millest tulenevalt ongi vaja teha ühtlasi muudatused Tartu Ülikooli seaduses. Residentuuri baasasutuse korralduskulud ehk Tartu Ülikoolis toimuva koolitusega seotud kulud, samuti ülikooli enda korralduskulud jäävad jätkuvalt Sotsiaalministeeriumi ja ülikooli vahel sõlmitava halduslepinguga tasustatavaks. Edaspidi hakkab just nimelt arst-residenti töötasu olema see, mida katab haigekassa, kõik muud, väiksemad kulud jäävad endiselt meie ministeeriumi eelarvesse. Need kulud, nagu ma ütlesin, kavandati haigekassale üle anda juba varem, ehk see on pikka aega tagasi kokku lepitud ja sihiks võetud. Eelnõuga ei tehta suuri uusi muudatusi õigusruumis, vaid pigem tehakse vajalikud seadusetaiendused, selleks et eelarves ja riigi eelarvestrateegias arvestatud otsused oleksid ka õiguslikult tagatud, ütleme siis niipidi. Suuri sisulisi muudatusi, mis puudutavad residentuuri korraldust või arst-residenti töötasu maksmise korraldust, nende tasude moodustamise allikaid ja, ütleme, moodustamise põhimõtteid, selle eelnõuga ei tehta. Muutub tõesti pelgalt see, millise asutuse eelarvest arst-residenti töötasu rahastama hakatakse. Ma pikemalt hetkel sellel ei peatu, aga vastan hea meelega küsimustele. Aitäh!

11:34 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Küsimusi on. Peeter Ernits, palun!

11:34 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea minister! Nagu ma aru saan, on see suurepärane eelnõu. Riigieelarves on juba arvestatud sellega, et residendid ei saagi aru, kust kohast see raha tuleb, ega peagi aru saama. Ainuke asi on see, et tuleb sellega lõpule jõuda enne riigieelarve vastuvõtmist. Homme me läheme teisele lugemisele. On see nii, et see on selline perfektne seaduseelnõu? Ainukene asi on see – ei peagi seda eelnõu läbi lugema –, et jõuaks selle enne riigieelarve vastuvõtmist ära koputada. On nii või?

11:35 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Aitäh küsimuse eest! Loomulikult on soovitatav iga seaduseelnõu lugeda ja sellega tutvuda. Konkreetse eelnõuga, nagu viitasin, tõesti mingeid suuri põhimõttelisi muudatusi ei tehta. See on varem korduvalt läbi arutatud, eelmises valitsuses ja käesolevas valitsuses, Tartu Ülikooli ja haigekassa vahel, samuti Sotsiaalministeeriumiga. Eesmärk on tõepoolest see, et seadus saaks jõustuda uuest aastast koos riigieelarvega. Tõesti oleks hea, kui Riigikogu jõuaks seda menetleda samas tempos.

11:35 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Vilja Toomast, palun!

11:35 Vilja Toomast

Aitäh! Hea minister! Minu küsimus ei puuduta küll otseselt seda teemat, aga ma küsin ikkagi. Kas Sotsiaalministeeriumis on olnud tõsiseid arutelusid lõpuks selle üle, et kliiniliste psühholoogide kutseaasta saaks haigekassa poolt rahastatud?

11:36 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! Seda, et kutseaasta võiks saada riiklikult rahastatud, on arutatud palju. See ei ole puudutanud küll just ilmtingimata haigekassa eelarvet, vaid laiemalt Sotsiaalministeeriumi eelarvet. Oleme esitanud lisarahataotluse, esitasime selle ka käesoleva valitsuse tööajal, eelarvestrateegia kõnelustel riigieelarve kohta. Kahjuks ei leidnud rahaliste vahendite nappusest tulenevalt enamik lisataotlusi käesoleval aastal toetust. See tähendab, et on kaks varianti: kas kliiniliste psühholoogide kutseaasta rahastamise küsimuse otsustab lahendada parlament või me tuleme selle juurde tagasi kevadel, kui hakkame panema kokku 2021.–2024. aasta riigi eelarvestrateegiat. Igal juhul on meie toetus sellele ettepanekule jätkuvalt olemas, me peame seda vajalikuks ja mõistlikuks. Küsimus on jäänud tõesti hetkel lihtsalt rahaliste vahendite puuduse taha.

11:36 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Urve Tiidus, palun!

11:36 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud minister! Selle eelnõuga antakse Eesti Haigekassale järgmisest aastast üle arst-residentide töötasu rahastamine. Samas on sisukokkuvõttes viidatud valitsuse tegevusprogrammile. Selles tegevusprogrammis on sõnastatud ülesanne, et tagada Eesti inimestele arstiabi parem kättesaadavus ja tervishoiusüsteemi jätkusuutlikkus. Ma küsin selle esimese osa kohta, arstiabi parema kättesaadavuse kohta. Kuidas see eelnõu täpselt edendab tervishoiu paremat kättesaadavust?

11:37 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Tõepoolest, see viide on eelmise valitsuse tegevusprogrammile ja põhialustele, mille alusel, nagu ma viitasin, kokkuvõttes haigekassa terviklik rahastus üle vaadati ja eakate inimeste eest, kes ei tööta, hakati maksma ravikindlustuse osa sotsiaalmaksust. See on järk-järgult haigekassa eelarvet kasvatanud. See konkreetne muudatus ei too haigekassale või tervishoiuvaldkonnale raha juurde, see pigem ühtlustab süsteemi ja katteallikate alust, aga laiemalt terviklik tervishoiu rahastamise reform, mille eelmine valitsus algatas, siiski tõi ka realselt vaba raha eelarvesse juurde, millega sai lühendada järjekordi lastepsühhiaatri juurde ja endoproteesimise järjekordi, realselt oli võimalik teha teatud otsuseid lisaraha eraldamiseks just nimelt kriitilisemate järjekordade lühendamiseks.

11:38 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Peeter Ernits, palun teine küsimus!

11:38 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea minister! Ma ei saanud ikkagi otsest vastust. Homme on riigieelarve teine lugemine ja kohe-kohe on riigieelarve vastuvõtmine. Kas me peame jõudma kõik need kolm lugemist lõpetada enne, kui riigieelarve vastu võetakse, või võib see jääda ka enne aastavahetust ripakile?

11:38 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Eesmärk on tõesti see, nagu ma ütlesin, et need liiguksid ühes tempos. Täpse protseduurika, menetluse tempo paneb loomulikult paika parlament, paneb paika Riigikogu juhatus koostöös teiega. Oluline on, et see seadus saaks jõustuda uuest aastast, aastast 2020.

11:39 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Rohkem küsimusi ettekandjale, härra ministrile ei ole. Palun kaasettekandjaks sotsiaalkomisjoni aseesimehe Helmen Küti.

11:39 Helmen Kütt

Austatud eesistuja! Head ametikaaslased! Sotsiaalkomisjon oma istungil 4. novembril arutas eelnõu 98, Tartu Ülikooli seaduse ja Eesti Haigekassa seaduse muutmise seaduse eelnõu, ja kuulas ära ministri väga põhjaliku ülevaate. Nii nagu ka täna siin, selgitas minister vajadust, miks see eelnõu on esitatud. Selleks, et ka head ametikaaslased saaksid aru, miks see eelnõu on täna siin, aga ka stenogrammi huvides ütlen, et otsuse arst-residentide tööjõukulude hüvitamiseks haigekassa kaudu alates 1. jaanuarist 2020 tegi Vabariigi Valitsus põhimõtteliselt juba 21. septembril 2017, kui vaadati üle haigekassa tulubaasi laiendamise võimalused. Valitsus otsustas etapi viisi viia osa riigieelarvest rahastatavate teenuste rahastamise haigekassasse, et vähendada rahastatuse killustatust ja seeläbi suurendada tervishoiusüsteemi tõhusust. Näiteks otsustati 2018. aastal anda riigieelarvest rahastatavatest teenustest haigekassale üle hambaravitoetuse, kiirabiteenuse osutamise, meremeeste ööpäevaringse eesti- ja ingliskeelse meditsiinilise kaugkonsultatsiooni võimaldamise tagamise, täiendava ravimihüvitise ja perearstide täiendustasude rahastamise kohustus. Alates aastast 2019 sai haigekassa kohustuseks rahastada HIV-ravimeid, immuunsuspreparaate, ravikindlustamata isikute vältimatut abi, tuberkuloosiravimeid ja antidoote. Asjakohased seadusemuudatused on Riigikogu eelnevalt kõik vastu võtnud. Selle eelnõuga kavandatud muudatused jäid tookord tegemata, sest vajasisid nii haigekassa kui ka tervishoiuteenuse osutajatega läbirääkimist. Kavandatud muudatused puudutavad eelkõige haigekassat, kes hakkabki Sotsiaalministeeriumi asemel hüvitama Tartu Ülikooli arst-residentide tööjõukulusid. 2020. aastal on selleks kavandatud 18 miljonit. Eelnõu puudutab Tartu Ülikooli, kellele lisandub Sotsiaalministeeriumi kõrval täiendava residentuuri tellimust rahastava partnerina Eesti Haigekassa.

Komisjonis olid peale ministri ettekannet ka küsimused. Hele Everaus küsis, mille poolest selline muudatus on hea ja kas nüüd lisandub Tartu Ülikoolile veel teine lepingupartner. Sotsiaalminister vastas, et tegemist on eelmise valitsuse otsusega ja luuakse õigus haigekassa eelarvest residentide tööjõukulusid rahastada. Taavi Rõivas küsis seaduse rakendamisega kaasnevate kulude kohta, kas residentide tööjõukuludele planeeritud summad on ka eelarves kajastatud ja arvestatud. Minister vastas, et selleks on ette nähtud 18 miljonit ja sellega on juba 2020. aasta riigieelarve raames arvestatud, eelnõuga luuakse ainult õiguslikud alused ja need on kõik eelarves kenasti kajastatud. Komisjon langetas järgmised otsused. Otsustati teha ettepanek saata eelnõu täiskogu päevakorda 13. novembriks. Ärge nüüd imestage, et ma täna siin olen, sest järgmisel komisjoni istungil 5. novembril seda aega muudeti, tulenevalt ka homse päevakorra pikkusest, aga sellel korral otsustati, jah, panna see 13. novembri päevakorda. Otsustati teha ettepanekud esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 18. november kell 17.15 ning ettekandjaks määrati komisjoni aseesimees Helmen Kütt ehk täna teie ees esineja. Kõik nimetatud otsused langetati konsensuslikult. Teisipäeval, 5. novembril kogunes sotsiaalkomisjon uuesti ja muutis ühte otsust, otsustati muuta eelnõu täiskogus arutamise kuupäeva ja määrata selleks 12. november. Ka see otsus langetati konsensuslikult.

Ega mul muud lisada ei ole. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg jäi samaks. Nii nagu eelnevalt sai öeldud, on see 18. november kell 17.15. Aitäh! Vastan küsimustele.

11:43 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu ettekandjale! Küsimusi ei ole. Nüüd on võimalus alustada läbirääkimisi. Esineda saavad fraktsioonide esindajad. Sooviavaldusi ma ei näe, seega lõpetan läbirääkimiste vooru ja eelnõu 98 esimene lugemine ongi lõpetatud. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on 18. november kell 17.15.

5. 12:44 Narkootiliste ja psühhotropsete ainete ning nende lähteainete seaduse muutmise seaduse eelnõu (99 SE) esimene lugemine

11:44 Aseesimees Siim Kallas

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud narkootiliste ja psühhotropsete ainete ning nende lähteainete seaduse muutmise seaduse eelnõu 99 esimene lugemine. Ettekandjaks palun minister Tanel Kiige.

11:45 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Lugupeetud parlamendi aseesimees! Austatud Riigikogu liikmed! Annan teile lühikese ülevaate narkootiliste ja psühhotropsete ainete ning nende lähteainete seaduse muutmise seaduse eelnõust 99. Seaduse eesmärk on parandada narkomaaniaraviteenuseid, muuta need tõhusamaks ja teha seda andmete omavahelise seostamise, eri andmekogude omavahelise liidestamise ja parandamise ning patsientidele seeläbi pakutavate teenuste kvaliteedi parandamise abil. Ehk küsimus on täna selles, et eeskätt muudetakse selle eelnõuga narkomaaniaraviregistrit, mida peab vastutav töötleja Tervise Arengu Instituut ja kuhu kogutakse andmeid selleks, et ennetada narkomaania levikut, hinnata ravi tõhusust, hinnata narkomaania diagnostikat ja ravikäsitlust, kujundada valdkonna tervisepoliitikat, korraldada narkootikumide tarbijatele pakutavaid tervishoiuteenuseid, analüüsida narkomaania esinemist Eestis ning teha ühtlasi statistikat, epidemioloogilisi uuringuid ja teaduslikke uurimistöid. Põhiline küsimus on selles, et praegu sisestatakse andmeid narkomaaniaraviregistrisse NARIS-esse sellisel kujul, et patsiendi isikut ei ole võimalik otseselt tuvastada. Seda ei saa teha ka raviarst. Inimese andmed kodeeritakse ja sisestatakse n-ö unikaalse koodina, mis seotakse konkreetse ravijuhu andmetega. Aga iga kord, kui sellist ravi kas alustatakse või see lõpetatakse, tehakse eraldi teatis, mis tähendab, et riigil puudub ülevaade, kellele konkreetset on teenust pakutud, kui palju seda teenust on pakutud, kelle puhul on see alustatud või lõpetatud ja kui paljud kanded esindavad tegelikult eri inimesi. Ehk isegi statistika mõttes, rääkimata täpsemast ravist, on see andmebaas, ütleme, piiratud kasutusvõimalustega, statistika ei ole kuigivõrd täpne.

See ongi selle seaduseelnõuga tehtava muudatuse sisu. Küsimus on selles, et tänane olukord ja seadused ei võimalda täita neid loetletud eesmärke, milleks see register loodud on. See mõjutab otseselt narkomaaniravi kvaliteeti ning otsuseid, mida tehakse. Kokkuvõttes seisnevadki need probleemkohad, mida ma siin põgusalt kirjeldasin, selles, et pole võimalik tagasi tulla algandmete juurde, andmete õigsust kontrollida, kui midagi on sisestatud, ei ole võimalik kõrvutada eri ravisutuste dokumente, et kontrollida kvaliteeti, ei ole võimalik andmebaase omavahel linkida, kas või näiteks linkida tuberkuloosiregistriga, nakkushaiguste infosüsteemiga, ka rahvastikuregistriga ja surma põhjuste registriga, mis taas kord raskendab valdkonna analüüsimist ja statistika tegemist, just nimelt narkomaania alal. Nende andmete abil ei ole ka võimalik korrektsel viisil teenuste tegelikku mahtu prognoosida ega, nagu öeldud, ravikvaliteedi tõhusust tagada.

Nii et kõigi nende küsimuste tõttu on ettepanek seda konkreetset registrit muuta, hakata sinna nii nagu kõigisse teistesse Eesti registritesse koguma andmeid isikustatud kujul. See tähendab, et tuleb anda võimalus tulla tagasi algandmete juurde, kõrvutada eri kandeid – nii ravi alustamise kui ka ravi lõpetamise kohta – rahvastikuregistriga ja surma põhjuste registriga ehk muuta register oluliselt täpsemaks ja paremaks, pakkuda inimestele kvaliteetsemat teenust, tõhusamat teenust ning saada ka riigi heaks palju täpsemat statistikat.

Miks me sellest valdkonnast üldse kõneleme? Eestis on narkomaania kahtlemata jätkuvalt tõsine ja

kasvav rahvatervise probleem. Kui me räägime noortest, siis 15–16-aastaste kooliõpilaste seas on Eestis narkootikumide tarvitamise sagedus Euroopa Liidu keskmisest suurem ning kahetsusväärset kombel on see näitaja tõusutrendis. Samuti oleme jätkuvalt Euroopa kõige suurema narkootikumidest tingitud üledoosisurmade osakaaluga riik ja kahjuks ei ole ka seal olnud olulisi paranemise märke. Kui me räägime HIV levikust, räägime laiemalt neist probleemidest, siis me ei ole küll selles valdkonnas enam esimene Euroopa Liidus, aga me oleme siiski esikolmikus ja see pole kindlasti edetabel, kus riik ennast eesotsas näha sooviks. Eelnõuga soovime muuta need andmed omavahel seostatavaks ja nende liidestamise võimalikuks ning anda nende registrite abil raviarstidele vajaduse korral võimalus tulla tagasi algandmete juurde, samuti anda riigile parem võimalus statistika tegemiseks, raviteenuste mahu prognoosimiseks, teenuste arendamiseks ja patsientidele osutatavate teenuste nii valiku kui ka kvaliteedi parandamiseks. Ühtlasi saaks Tervise Arengu Instituut võimaluse hinnata narkomaania diagnostikat, ravi tõhusust ja kvaliteeti, mille alusel me kujundame riiklikku narkomaaniaravialast tervisepoliitikat. Sellega ma lühikese sissejuhatuse lõpetan. Kindlasti vastan küsimustele, kui neid on. Aitäh!

11:50 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh, härra minister! Teile on küsimusi. Urve Tiidus, palun!

11:50 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Seadmata kahtluse alla seaduse muutmise vajadust, jääb siin eelnõus silma selle seadusemuudatuse avaldunud sotsiaalne mõju. Selle kohta öeldakse, et narkomaaniaravi andmekogus hakatakse isikuandmeid töötleva ulatuslikus mahus. See ulatuslik maht on defineeritud: 5000 ja enam andmesubjekti. Kas teil on võimalik nimetada, kui palju tuleb sinna registrisse andmesubjekte? Kuigi te siin juba mainisite, et eriti noorte seas on narkootikumide tarbimine meil Euroopa Liidu keskmisest suurem, siis kas teie arvates on meil potentsiaali seda numbrit siiski arvestatavalt vähendada? See viimane küsimuse osa läheb natuke sellest eelnõust küll mööda.

11:51 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! Ma arvan, et mõlemad küsimuseasetused on igati asjakohased. Kuna see register, nagu ma enne viitasin, on tõesti ebatäpne ka statistiliselt ehk me tegelikult ei tea, kui palju on neid inimesi, kes ühes või teises asutuses abi on saanud, kui paljud neist kattuvad ja kui palju on nende hulgas erinevaid inimesi, siis on väga raske hinnata, milline hakkab uues registris olema inimeste arv, kes sinna kantakse. See on ka üks põhjusi, miks me soovime sellega võimalikult kiiresti edasi liikuda, et 2020. aasta jaanuarist alustada just nimelt isikustatud kujul andmete kogumist, et saaks ka aastate kaupa korrektse andmebaasi. Juhul, kui me näiteks võtaksime eelnõu seadusena vastu ja alustaksime seda tööd poole aasta pealt, siis tekiks taas kord küsimus, et kui pool aastat on meil ühed andmed, mis pole täpsed, teisel poolaastal tulevad korrektsed andmed, kuidas me neid siis omavahel kõrvutame, eriti kui me tahame teha mingisuguseid võrdlusi varasemate aastatega või tulevaste aastatega, alates aastast 2020 ja edaspidi. Nii et täpset isikute arvu hinnata ei ole nii konkreetselt täna võimalik.

Tõenäoliselt jääb see tuhandete juurde.

Mis puudutab küsimuse teist poolt, kas oleks võimalik seda arvu vähendada, siis see peab olema loomulikult riigi eesmärk, ühest küljest. Eesmärk peaks olema eeskätt vähendada erinevate narkootikumide tarvitajate arvu, haigusjuhtude arvu, riskikäitumise osakaalu. Registri kui sellise olemasolu võimaldab konkreetselt ravi saavate inimeste arvu teada ja selle arvu vähendamine peaks käima koos üldise tarvitajate arvu langusega. Seega, asjaolu, et registris on vähe ravi saajaid, ei pruugi ilmingimata tähendada seda, et meil on vähe inimesi, kes seda ravi tegelikult vajavad. Peab olema selles mõttes ettevaatlik, sest statistika on kohati selline, et ilusad numbrid ei pruugi peegeldada tegelikkust. Eesmärk on see, et tegelik olukord paraneks, just nimelt nii laste, õpilaste kui ka laiemalt Eesti elanike seas narkootikumide tarvitamine väheneks, väheneks üledoosisurmade arv, nakkusoht, haigestumine. Loomulikult, register aitab selle eesmärgi saavutamisele selgelt kaasa ehk ta aitab ravi kvaliteeti parandada, aitab jälgida, kas inimene on teenust saanud, kui põhjalikult on ta seda saanud, kui palju on sellest kasu olnud. Samuti, kui inimene pöördub korduvalt ravile, on kohe võimalik tuvastada, mis on olnud varasemad raviteenused, mis ta riigieelarve kaudu saanud on, ning millised on vajadused ja võimalused edaspidi. See annab kindlasti oma panuse, aga kindlasti pole register siin ainuke asi. Me töötame valitsuses ja ministeeriumis selle küsimusega laiemalt. Kui me räägime

narkootikumide tarvitamisest, kui me räägime HIV levikust, siis need mõlemad on kahtlemata küsimused, millega on vaja põhjalikult tegelda. Üks asi on strateegia, teine asi on reaalne tegevus. Lisarahataotlusi me oleme ka esitanud, valitsuse eelarvest oleme jõudumööda raha saanud, oleme sinna valdkonda saanud lisaraha ennetustegevuste jaoks ja ka ravitegevuste jaoks. Muutusi üleöö saavutada on võimatu, aga tuleb iga aasta panustada, sest kui jääb mingi auk sisse või tähelepanu vahepeal hajub, siis kindlasti on need sellised murekohad, mis ilmutavad ennast väga kiiresti ja uuesti ning väga võimalik, et juba varasemast halvemal kujul, kui riik n-ö kätt pidevalt pulsil ei hoia.

11:54 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Hele Everaus, palun!

11:54 Hele Everaus

Austatud eesistuja! Austatud härra minister! Ma arvan, et see on väga hea, et niisuguse andmekoguga tegeldakse. Oma küsimuse konkreetse eelnõu kohta küsisin ma komisjonis ära, aga ma küsin nüüd laiemalt. Arenenud maad liiguvad – see on raske ettevõtmine – meditsiinikorralduse ja finantseerimise suunas, mida nimetatakse väärtustel põhinevaks meditsiiniks ja meditsiinikorralduseks, mis tegelikult hindab tulemust ja rahastab ka meditsiini lähtuvalt sellest, kuidas üks või teine haige konkreetset abi saab. Selle üheks eelduseks on haiguste registrid. Kas Sotsiaalministeerium on mõelnud, et meil oleks vaja suurte haigusrühmade tsentraalseid registreid? Meil on üks väga hea eeldus olemas, meil on elektrooniline andmebaas haigusjuhtude kohta, aga meil ei ole, nii nagu Rootsis on aastakümneid juba olnud, haiguste registreid. Kas te kontseptuaalselt-strateegiliselt olete selle peale mõelnud? Niimoodi jupiti ühes ja teises nurgas neid registreid teha on väga tore, aga see ei vii asja edasi.

11:56 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Suur tänu asjaliku küsimuse eest! Tõsi on see, et meil on olemas vähiregistrid, on tuberkuloosiregister, on seesama narkootiliste ainete ja narkomaaniaravi register. Neid registreid on loomulikult rohkem. Teie küsimuse mõte oli vist see, et pigem võiksid olla mitte haigusi või patsiente, vaid pigem raviteenuste kvaliteeti ja tulemusi hinnata võimaldavad registrid. Seda, et seda suunda võiks arendada, on loomulikult ministeeriumis arutatud, ka haigekassaga on arutatud, et võiks just nimelt rahastuspõhimõtetega tõesti liikuda sinna suunda, et ravi kvaliteet ja tulemus selgelt mõjutaks ja toetaks rahastust. See on tehniliselt üsna keeruline, kuna nagu te hästi teate, näiteks Eesti haiglavõrgu arengukava haiglad on väga erinevad, seal tegeldakse väga erinevate haigusjuhtudega ja tihtipeale ei ole need omavahel ilmtingimata võrreldavad. Küsimus on ka selles, et ei tekiks mingisugust vajadust esitada jälle andmeid kas mõnevõrra paremini või jätta negatiivsed andmed esitamata. Hinnangu andmine peaks toimuma võimalikult adekvaatselt ja objektiivselt. Ühest küljest oleks võib-olla selline positiivne konkurents heas mõttes, kui tõesti ravi kvaliteedi järgi oleks võimalik haiglaid ja ka teenusepakkujaid, ütleme, võrrelda (ma ei taha öelda, et nimekirja panna), iseenesest toetav, aga loomulikult võib tal olla ka, kui me räägime kommunikatsiooni mõttes, teistpidine mõju. Juhul kui neid registreid pidada avalikult, pidada kogu seda debatti avalikult, siis võib tekkida ka halvas mõttes usu ja usalduse küsimus eri raviasutuste suhtes. Me peame vältima selle olukorra teket. Me ei saa võrrelda võrreldamatuid ja võrreldamatu eelarvega teenuseosutajaid. Aga printsiibis ma seda suunda toetan. See põhimõte on erasektoris laialt levinud, riigisektoris täna vähem, aga mingites valdkondades on see siiski rakendatav, et igasugusel tegevusel, on see ravi või on see mõne teenuse pakkumine, peab olema ka mõõdetav tulemus. Loomulikult võiksid mõõdetava tulemuse kvaliteedi- ja tõhususenäitajad olla vähemalt selle teenuse hinnastamise komponendi osaks, kui mitte terveks selleks komponendiks ehk selle eelarvelise kokkupaneku aluseks, ütleme nii.

11:58 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Härra ministrile rohkem küsimusi ei ole. Ma palun kaasettekandjaks sotsiaalkomisjoni liikme Signe Riisalo.

11:58 Signe Riisalo

Hea juhataja, kolleegid, minister! Sotsiaalkomisjon arutas 4. novembril Vabariigi Valitsuse algatatud narkootiliste ja psühhotropsete ainete ning nende lähteainete seaduse muutmise seaduse eelnõu 99.

Komisjoni olid kutsutud Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakonna nõunik Anna-Liisa Pääsukene ja sotsiaalminister Tanel Kiik, kohal eelnõu tutvustamas oli Tanel Kiik.

Eelnõu annab tõepoolest uued võimalused ühelt poolt isiku tervise eest paremaks hoolitsemiseks ehk ravi paremaks planeerimiseks üksikisiku tasandil, tema ravi jälgimiseks ka ajalises mõõtnes, aga teiselt poolt ei ole kindlasti mitte vähem oluline, et me saame riigis tervikuna planeerida ravivajadust, ravi vajavate isikute hulka, nende probleeme ja seotust teiste eluvaldkondadega.

Komisjoni arutelu käigus peatuti peamiselt järgmistel küsimustel: millised on andmebaasile juurdepääsu õigused, millistel isikutel see õigus on; milline on isiku enda õigus infot saada või ka keelduda sellest, et tema andmeid registrisse sisestatakse; milline on risk, et loobutakse ravist, kui patsient teab, et tema andmed kantakse registrisse isikustatult. Samuti puudutati potentsiaalse jõustumisaja küsimust.

Mina ja ka Urmas Espenberg tundsi huvi, kes pääseb registri andmetele ligi. Registri andmetele pääseb ligi ainult psühhiaater, kes seadusest tulenevalt on ainukene raviteenuse osutaja, kes sõltuvusdiagnoosi paneb ning ravi määrab ja seda korraldab. Küsiti, kas perearstid ja kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajad pääsevad andmetele ligi. Vastus oli eitav, need andmed ei ole neile kättesaadavad. Küsimusele, milline on Andmekaitse Inspektsiooni seisukoht eelnõu kohta, vastas sotsiaalminister Tanel Kiik, et Andmekaitse Inspektsiooni arvamust ei ole küll eelnõule lisatud, aga ta saadab selle komisjonile tutvumiseks hiljem. Komisjoni liige proua Helmen Kütt küsis, kas on hinnatud riski, et kui isik teab tema isikustatud andmete andmebaasi kandmisest, siis ta loobub ravist. Sellisele riskile oli viidanud ka Andmekaitse Inspektsioon. Lisaks oli ettepanek, et isikuid tuleb informeerida andmete kandmisest registrisse, millega kõik kohalviibijad olid nõus. Täiendavalt pakkus proua Hele Everaus komisjoni liikmena, et seda küsimust peaks arutama ka bioetika nõukogu. Sellega nõustus komisjoni liige proua Helmen Kütt. Põgusalt arutati jõustumisaega, milleks on eelnõus märgitud 1. jaanuar 2020. Kuna see eelnõu ei ole seotud riigieelarve vastuvõtmisega või sealt tulenevate kohustustega, siis ei ole selle eelnõuga nii väga kiire, ja komisjon kaalus võimalust jõustumisaega võib-olla pikendada, et saaks paremini ettevalmistusi teha.

Mõned küsimused jäid komisjonis õhku, eeskätt seetõttu, et rahvatervise osakonna nõunikul proua Pääsukesel ei olnud võimalik osaleda. Need vastused saatis Tanel Kiik ministeeriumi nimel meile hiljem kirjalikult.

4. novembril otsustati saata eelnõu täiskogu päevakorda 12. novembriks 2019 (otsus oli konsensuslik), teha ettepanek esimene lugemine lõpetada ja määrata ettekandjaks komisjoni liige Signe Riisalo.

5. novembril toimus teine istung, nagu oli ka eelmise eelnõu puhul, ning suures saalis toimuva esimese lugemise kuupäeva muudeti, see tõsteti 12. novembrile. Aitäh!

12:04 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu kaasettekandjale! On võimalik esitada küsimusi, aga küsimusi ei ole laekunud. Nüüd on meil võimalik avada selles küsimuses läbirääkimised. Läbirääkimistel saavad osaleda fraktsioonide esindajad. Ka kõnesoove ei näi olevat. Oleme jõudnud sellesse punkti, kus võib öelda, et Vabariigi Valitsuse algatatud narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse muutmise seaduse eelnõu 99 esimene lugemine on lõpetatud. Selle ettepaneku tegi juhtivkomisjon, muid ettepanekuid laekunud ei ole. Niisiis on esimene lugemine lõpetatud. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks on 26. november kell 17.15.

Kuigi meil on veel, nagu me kokku leppisime, 55 minutit aega istungit pidada, siis rohkem päevakorrapunkte ei ole. Seega on istung lõppenud.

Istungi lõpp kell 13.05.